

Ціна 1.00 дол.

НОВІ ДНІ

• NOWI DNI •

УНІВЕРСАЛЬНИЙ ІЛЮСТРОВАННИЙ МІСЯЧНИК

РІК XXIX

ЖОВТЕНЬ — 1978 — OCTOBER

Ч. 344

diasporiana.org.ua

Засновник і редактор 1950-1969 П. К. Волиняк

Видає

Спілка "НОВІ ДНІ" з обм. відповідальністю

РЕДАГУЄ КОЛЕГІЯ

Мар'ян Дальний -- головний редактор

Члени Редколегії: Тоня Горохович, Василь І. Гришко,
Дмитро Кислиця, Олексій Коновал, Іван Манастир-
ський, Омелян Гарнавський (технічний редактор),
Ярослав Харчун, Марко Царинник.

Адміністратор — Григорій Мороз, тел. 252-4553

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ І АДМІНІСТРАЦІЇ:

NOWI DNI

Box 126, Postal Station "N"

TORONTO, ONT., CANADA

M8V 3S4

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ (на рік)

Австралія — 6.50 австралійських доларів

Канада і США — 8.00 доларів

Франція — 25 франків

Англія — 4.00 англ. фунти

Всі інші країни Європи і Півд. Америка \$5.00

НАШІ ПРЕДСТАВНИЦТВА:

В Англії:

Mr. A. Bondarenko, 78 Kensington Park Rd.
London W. 11, England

В Австралії:

Mr. S. Krywolar, Box 1586 M, G.P.O. Adelaide
S. 5001, Australia

На Чикаго і околиці:

Mr. D. Sawertailo,
1745 Juniod Terr., Des Plaines, Ill. 60016, USA

На Філадельфію і околиці:

Mr. S. Jewsevskij,
420 Woodhaven Place, Philadelphia, Pa. 19116
USA

На Тандер Бей і околиці:

Mr. P. Swyrydenko
133 Bethune Street
Thunder Bay "F", Ont.
P7C 2G4

У ЦЬОМУ ЧИСЛІ ЧИТАЙТЕ:

Від редактора — ЧИ ПРОІСНУЄ СКВУ ДО IV-ГО КОНГРЕСУ?	1
Яр Славутич — ЗАПОРІЖЖЯ	2
В. І. Гришко — УКРАЇНСЬКИЙ "ТОЛОКОСТ", 1933	6
Л. і Ю. Денисенки — ЖИТТЄВИЙ ШЛЯХ НЕПЕРЕСІЧНОЇ ЛЮДИНИ	10
П. Одарченко — Св. п. НІНА ДЕНИСЕНКО	11
Людмила Волянська — ДЛЯ РОМАНУ- БІОГРАФІЇ ДМИТРА ДОНЦОВА	12
Дмитро Донцов — ВП. ПАНІ ЛЮДМИЛИ ВОЛЯНСЬКІЙ	12
А. Галан — МАЙСТЕР НЕВМИРУЦОГО СЛОВА	13
З. Дончук — САМІТНІСТЬ	13
Ол. Шпилька — ГОСТРЕ ПЕРО і БЕЗ НЬОГО	14
І. Жак — Сатири —	15
М. Дальний — ЮГОСЛАВСЬКИЙ ТИЖДЕНЬ	18
П. Одарченко — УКРАЇНСЬКА МОВА В АМЕРИЦІ (стаття 9-та)	22
А. Юриняк — ЛЮДИНА І СИСТЕМА	24
Ол. Коновал — СПОГАДИ ГЕОРГІЯ ЖУКОВА	26
В. Чапленко, Н. Андрусак, М. Лавренко й інші — ЛИСТИ ДО РЕДАКЦІЇ	30

На першій сторінці обкладинки: сл. п. Ніна Де-
нисенко (її життєвий шлях на стор. 10-ій).

- Усі права застережені. Передруки і переклади дозволені тільки за згодою Видавництва.
- Статті з поданими іменами авторів не конче відбивають позицію редакції.
- Редакція не відповідає за зміст платних оголошень.

POSTAGE PAID AT TORONTO
Second Class Mail Registration
Number 1668

if not delivered please return to:
NOWI DNI
Box 126, Postal Station "N"
Toronto, Ont., Canada M8V 3S4

УКРАЇНСЬКА КНИГА ТОРОНТО

НОВА ЛІТЕРАТУРА, ЩОЙНО ОДЕРЖАНА З УКРАЇНИ

Айні Садридін, СМЕРТЬ ЛИХВАРЯ. Повість. Переклад з таджицької. "Дніпро", Київ 1978, стор. 270.	Ціна \$ 4.10
І. Василенко. АРТЕМКО. Повість. Для середнього шкільн. віку. "Веселка", Київ 1978, ст. 238	2.50
Гончар Олесь. ЛЮДИНА І ЗБРОЯ. Роман. "Молодь", Київ 1978, стор. 330	4.95
Деджонг М. КОЛЕСО НА ШКОЛІ. Повість. Переклад з англ. "Веселка", Київ 1978, ст. 148.	2.45
Загребельний П. ПЕРВОМІСТ. СМЕРТЬ У КИЄВІ. Історичні романи. "Дніпро", К. 1978, ст. 809	8.35
КІРОВОГРАДЩИНА. Фотоальбом. "Мистецтво", Київ 1978	9.75
Комар Б. ДИВАКИ. ПОВОРОТНИЙ КРУГ. ВЕКША. Оповідання. Для середнього шкільного віку. "Веселка", Київ 1978, стор. 520.	3.95
Косач Юрій. АМВРОСІЙ БУЧМА. Повість. "Молодь", Київ 1978, стор. 216. Документальна повість про народнього артиста СРСР, лауреата А. Бучму.	3.50
Кулаковський В. СЕВЕРИН НАЛИВАЙКО. Роман. "Молодь", Київ 1978, стор. 286. Роман про народно-визвольну боротьбу на Україні — селянсько-козацьке повстання 1594-96 років проти гніту польсько-литовських феодалів.	4.25
Пастушенко Л. ТОЧКА АРХІМЕДА. Роман. "Молодь", Київ 1978, стор. 195.	3.10
УЖГОРОД. Путівник. "Карпати", Ужгород 1978, стор. 160	3.50

ПИШІТЬ ЗА СПИСКАМИ КНИЖОК І ПЛАСТИНОК!

- УВАГА! Поштові витрати за пересилку пластинок і книжок оплачує покупець.
- У Канаді за один фунт книжок поштова оплата — 25 центів, у США — 54 центи.

UKRAINSKA KNYHA

1162 Dundas Street West, Toronto, Ontario M6J 1X4, Canada

Tel.: 532-8928

Ваша публічна бібліотека тепер має для вас крім книжок також багато інших обслуг.

Сітка публічних бібліотек Онтаріо є повним
вашим інформаційним центром.

Ви можете крім книжок для читання і студій також позичати й інші речі у публічній бібліотеці. Ваша публічна бібліотека належить до сітки чотирнадцяти бібліотечних систем Онтаріо, які кооперують між собою і діляться своїми засобами. І завдяки цьому бібліотеки тепер пропонують багато додаткових обслуг, як наприклад:

1. Фільми, платівки і відео-касетки;
2. Спеціальні програми: година оповідань, промови, демонстрування і виставки;
3. Книжки багатьома мовами;
4. Довідко-інформаційне обслуговування;
5. Книжки поштою для хворих, інвалідів і людей, проживаючих у віддалених місцевостях;
6. Книжки друковані великим шрифтом і книжки із записаним голосом для людей з певними фізичними вадами;

7. Міжбібліотечний обмін книжками, щоб дати вам можливість дістати бажану книжку, не дивлячись, в якій бібліотеці ця книжка знаходиться;

8. Газети, журнали й урядові інформаційні публікації.

Ми завжди маємо щось цікавого для всіх людей різного віку. Не забувайте заходити до бібліотеки у вашій дільниці міста.

**Reuben Baetz,
Minister of Culture
and Recreation
William Davis, Premier**

Province of Ontario

СПИСОК ЖЕРТВОДАВЦІВ НА РОЗБУДОВУ В-ВА "НОВІ ДНІ" на день 25 вересня 1978 р.

П. Клименко, Гаррісон, Кан.	\$12.00
В. Губар, Четгам, Кан.	8.00
Є. Дзвоник, Кенора, Кан.	7.00
Г. Руд, Морісвілл, США	6.00
С. Бережний, Англія	5.14
В. Косогор, Чикаго, США	4.00
М. Смик, Детройт, США	4.00
А. Плигіна, Австралія	3.50
Я. Сокол, Майс Ленгінг, США	2.00
Л. Домазар, Торонто, Канада	2.00
А. Кобаса, Сівелл, США	2.00
А. Малченко, Лейквуд, США	2.00
І. Василюк, Рочестер, США	2.00

Ф. Вовкодав, Торонто, Канада	2.00
П. Стрижовець, Трой, США	2.00
А. Максим, Торонто, Канада	2.00
В. Поясок, Ошава, Канада	2.00
І. Ткач, Гамільтон, Канада	2.00

Разом \$69.64

НОВИХ ПЕРЕДПЛАТНИКІВ ПРИЄДНАЛИ:

Ом. Тарнавський, Торонто	3
Гр. Мороз, Торонто	2
І. Олексюк, Торонто	1
З. Семенюк, Торонто	1

Спасибі всім за допомогу!

Редакція і Адміністрація "Н. Д."

Література, публіцистика, наука, мистецтво

ВІД РЕДАКТОРА

ЧИ ПРОІСНУЄ СКВУ ДО СКЛИКАННЯ ІV КОНГРЕСУ?

Від 23-го до 26-го листопада ц.р. відбуватиметься в Нью-Йорку третій Світовий Конгрес Вільних Українців (СКВУ). Напередодні Конгресу відбудуться конференції численних рад, комісій і підкомісій СКВУ та більшості його складових міжкrajових організацій.

Згідно з повідомленням Президії Секретаріату СКВУ, 23 листопада о годині 2-ій по полудні буде у катедрі св. Патрика екуменічний молебень з участю владик і священників українських церков, а о год. 4-ій розпочнеться врочиште відкриття Конгресу в готелі "Американа".

Програма Конгресу заповнена діловими й церемоніальними справами: крім молебня і врочиштого відкриття будуть звіти керівних органів СКВУ за останні п'ять років, дискусії над звітами, поправки до статуту, вибір нових керівних органів, схвалення бюджету і напрямних діяльності СКВУ на наступну каденцію тощо. У четвер 23 листопада ввечері відбудеться в Карнегі Гал престижний концерт, а в суботу о год. 7.30 веч. в готелі "Американа" — великий бенкет для делегатів і гостей.

Президія Секретаріату СКВУ запросила на Конгрес почесних гостей від українських церков і політичних організацій. Центральні наші репрезентації запросили представників урядів країн свого перебування і парламентаристів українського роду. Вже узгіднено навіть склад почесної Президії III-го Конгресу, квоти оплат для делегатів (50.00 дол.) і для гостей (20.00 дол.) та ціну квитків на концерт (5.00, 7.00, 10.00 доларів) і на бенкет (30.00 дол.). Підраховано також, що кошти Конгресу становитимуть близько сто тисяч доларів.

Звичайно, це дуже добре, що Президія Секретаріату СКВУ в таких деталях опрацювала формально-церемоніальну й фінансову частину Конгресу. Проти цього не може бути жодних застережень. Застереження і навіть тривогу викликає факт, що ані Президія, ані окремі комісії чи організації не спромоглись до цього часу узгіднити суттєвих або основних справ, для яких скликається цей коштовний Конгрес. Досі не узгіднено, наприклад, ані тем програмових доповідей, ані доповідачів. Правда, в комунікаті повідомлено, що головним промовцем буде ген. Петро Григоренко, але церемоніальна промова — це не програмова доповідь. Не подано досі до відома й того, що криється під крилатим гаслом

акції "В обороні прав України і поневолених Москвою народів — за деколонізацію ССРСР". Тому можна думати, що й ця акція не належатиме до основних, а радше також до церемоніально-ритуальних "для підтримки духа і моралі".

До речі "деколонізація ССРСР" не входить у сферу суспільно-громадської діяльності СКВУ. Для деколонізації маємо Державний Центр, Український Демократичний Рух, АБН, Визвольний Фронт, Союз Гетьманців Державників і ще з десяток інших політичних центрів, рухів, блоків, фронтів, спілок і союзів. Чому має конкурувати з ними ще й СКВУ, який був покликаний до впорядкування і стимуляції загрозливого заважаючого українського культурно-громадського життя по цей, а не по той бік залізної заслони?

Занепокоєння викликає і той факт, що досі ніхто не знає, в чиїх і в яких руках опиниться керівництво СКВУ після III-го Конгресу. А вже найгірше с те, що широким колам українського громадянства більше на цьому, здається, й не залежить. Зацікавлення громадянства і нашої преси справами СКВУ впало до мінімуму, і саме це змушує нас поставити делегатам запитання: чи проіснує СКВУ до скликання IV-го Конгресу?

На нашу думку, відповідь на це запитання залежить виключно від поведінки і постанов делегатів на III-ій Конгрес СКВУ. Точніш, — вона залежить від почуття міри й відповідальності делегатів, приналежних до організацій УВФ, які на минулому Конгресі повелись не дуже конструктивно.

За десять років СКВУ не виправдав надій, що їх на нього колись поклало наше суспільство. Але це не вина ані концепції, ані дотеперішнього проводу СКВУ. Кожен нарід має такий провід, на який заслуговує. Провід СКВУ був досі ліпший, ніж ми заслужили, хоч деякі його члени може й занадто тісно пов'язані з окремими політичними групами. Це не вина Секретаріату СКВУ, що він не знайшов шляхів до мільйонних фондів наших "визвольних", аскураційних і кредитових організацій, ані до фондів сотень наших українських мільйонерів; це вина нас усіх.

Без відповідних фондів неможлива відповідна діяльність. Смішно мізерних бюджетів СКВУ не вистачало б на видавання добрих "Нових днів", не то що на належну діяльність Світового Конгресу Вільних Українців.

(М. Д.)

ЗАПОРІЖЖЯ

ПІСНЯ П'ЯТА*)

201

Григорій був гарячий, мов окріп.
Витав горою і пручався долі.
Коли, сумний душею, він окріп,
Звергнувши примхи навісної долі,
Тоді... Гай-гай, читачу! Кріп не кріп, —
І до здоров'я стежка мимоволі!
Я до гомонімів знічев'я вдавсь,
Та похопився й на гачок не пхавсь!

202

Її всі звали "чарівна Людмила",
Бо завжди "мила людові" була.
Вона старанно в інститут ходила
І всі конспекти до дрібниць вела.
Немов магнітна, всемогутня сила,
В її очах іскрилась кара мла,
Що в гої дні ставала золотою,
Зате в негоду — гнала темнотою.

203

О неповторні, молоді літа,
Коли найглибше море — по коліна,
Коли дорога, хоч яка крута,
Під ноги падає багатозмінна!
Юнак зустрів її, і зустрів та,
Неначе в пісні, що дзвенить, нетлінна,
На серці випекла таку печать,
З якою мруть і на вогні мовчать.

204

Вона несла під ніжною рукою
Якісь товсті, прочитані книжки,
А перед нею, щирою, струною,
Мов перед янголом і шлях тяжкий
Стелився легко, повний сугокою
Та рівноваги. Тільки-но жижки
В ногах у хлопця рвійно трепетали.
Невже нової звідати потали?

205

З двох вулиць рух зійшовся на одну —
І він із нею порівнявсь, нівроку.
Торкнув у серці хтось тугу струну —
Дзвінким відлунням залунало збоку.
Вона поглянула — і рань ясну
Немов поширила в блакить високу.
Та Гриць наваживсь перейти на вдар:
"Дозвольте зняти книжковий тягар".

*) З поеми **Моя доба**.

Яр Славутич

206

Зиркнула вдруге й без вагань: "Будь ласка!...
Здається, лицарі перевелись,
А втім... Існує ввічливості казка..."
Юнак мовчав, очима блись та блись.
І ніс книжки... І в'янув — мов поразка
Його скосила. Та блакитна вись
Раптово хлопця підняла на ноги —
І він осмілюсь показати роги.

207

"Цікаві книги? Мабуть, про любов..."
"Еге ж!" — підтакнула і головою
Кивнула гречно. І Григорій знов —
Немов підкошений... "Та що зі мною?" —
Жадав спитати невгамовну кров,
Що підпливала хвилиною крутою...
Кінець дорозі — слава Богу! — й тут
Порятував зухвальця інститут.

208

"Прошу згадати в принагіднім разі,
Що ще живуть і лицар, і носій..."
"Гаразд! Я буду мати на увазі", —
Вона грайливо прорекла як стій,
І взявши книги: "Дякую наразі!" —
Майнула вбік. Зостався сам не свій
Такий Джигун! Меткому юнакові —
Немов урвало мову на півслові...

209

Про діямаг професор говорив —
Не міг того второпати Григорій:
То гнавсь думками до минулих жнив,
То, за вікном на срібнім осокорі

Спинивши зір, нудився й на мотив
"Ой, я нещасний" побивався в горі.
Помітив це дотепний викладач:
"Сердешний Грицю! Постривай, не плач!"

210

Немов прокинувся смутний зальотник
(Поміж дівчат відомий баламут,
Але й дебат упертий заколотник),
Очима кліпнув, змружився і тут,
Посеред класу, мов якийсь колодник,
Сидів соромлячи весь інститут —
Без ручки й зошита, і без конспекту,
Для виправдань не маючи аспекту.

211

Коли весь клас Гомером реготав,
Григорій, повний клекоту насподі,
Мовчав і гнів прихизано ковтав.
Та стало тихо, наче в тій господі,
Що на леваді мріє між отав,
Де мовкне старість на сухій колоді.
Професор далі виклади повів,
Уже без гостро-іронічних слів.

212

Студентський часе, романтична книго!
Хіба забути незабутні дні?
Перерва — шумно, знов потому тихо,
Лише від сонця зайчик на вікні
Гойдають віти... Предковичне лихо
Іде на бій, на подвиги бутні!
Віків Олега і віків Богдана
У велемовних лекціях Касяна.

213

Літературо, словом Дмитрука
Тебе з криниць віради ми черпали.
Ти, з мертвих вставши, в ятях Зінчука
Серцям вістила соняшні навали.
Ти, гнівний дар Тараса і Франка,
Співала душам добрости хорали.
Тебе вели, письменство, крізь віки
Гусиних пер нагострені полки.

214

Григорій знав давлезні фоліянти —
І стародруки й писані томи, —
В яких цвіли сяйні, як діаманти,
Великі букви з дужими грудьми,
Що з давнини, мов загадкові анти,
Уяву двигали. Невтомні, ми
Премудрість предків щедро переймали,
Гортавши гордо пращурів аннали.

215

О як радів Григорій, що знайшов
Дідівський герб серед старшин Богдана!
Коли на пристрасний Мазепин зов
Його прапредок, сила нездоланна.

Сірка в полон забрав без підготов,
Хлопчину совість мучила, як рана.
Ну, як той Хведір полонити смів
Того, хто орди аж у море змів?

216

На допомогу, знявши окуляри,
Прийшов ставний, усміхнений Зінчук,
Прадавні — з ятями — відклавши чари:
"Якби Петлюра та прибрав до рук
Махна дурного, не тривали б чвари.
Гадаю, гетьман, той папнутий лук,
Жадав низів анархову стихію,
Загнати в лад — пустити на Росію".

217

Немов звалилась брила із душі —
Так ясно й легко стало юнакові.
І він дознав, на прикростей межі,
Свого прапращура і вміть Сіркові
Належну дань віддавши за ножі,
Урізав слави, збулої в окові.
Хай буде хвален "архирей" Зінчук,
Що зник також, ув'язнений, від мук!

218

О будьте славні всі ви, професори
(Я вас хвалю, бо й сам тепер такий),
Що в лютий час ежовської напори,
Порозмикавши правди тайники,
Рекли відважно істини історій,
Москвою замкнуті на всі замки!
Живіть у вдячних споминах нащадків,
Які зметуть суспільности відпадків!

219

Хвала хоробрим! Одного між них
Я не забуду. Приязний Жовтобрюх,
Зберігши гідність променів ясних
Серед лукавства й підшептів недобрих,
Стояв за правду між схидних тих,
Що всюди лазили, немов по кобрах,
Плигали в підступі й собачий нюх,
Убравши в лестоці, пускали в рух.

220

Григорій добре знав ежовську новість,
Коли в Яновського новий роман
Чи в сонцяйну Винниченка повість
Вглиблявся, як зайшлий у рясний баштан.
І не була ніяка випадковість,
Коли з Олесем він попав у бран,
Бо за читанням і його зловили
І до в'язниці потягли щосили.

221

"Кому повім печаль мою..." Кому
Із серця виллю велетенське горе?
І хто в'язничну, демонську п'їтму
Шаблями сяйва на шматки розпоре?

Поезій книжку спраглому йому,
Що звала в даль, як небо неозоре,
Суддя поставив за найбільший гріх
І ще й підняв на прозаїчний сміх.

222

Кому повім журбу мою? Муругий,
Тюремні тижні коротав юнак.
(Отак в октаві двісті двадцять другій
І я тепер, розкинувшись навзнак,
Лежу й записник повню недолугий,
Себе питаючи, як той дивак!)
Я добре знав тоді, кому печалі
Ректи скорботно в невідвітні далі.

223

Коли по тижнях, щонайменше трьох,
Дозорець крикнув: "Собірайсь с вещами!"
Я вже гадав, що брязкітний торох,
Як наглий фатум, темний до нестями,
Вістив дорогу ще в темніший льох
Або в сибірські мандри поїздами.
Та диво з див! На вулиці пустій
Зустріла мати й почала як стій:

224

"Тепер отямся й не читай Олеся!"
Вона з любов'ю мовила мені,
А я вдихав повітря з піднебесся,
Неначе стояне в міцнім вині.
Я йшов, сп'янілий... Матірне облесся
Пливло, немов напої наливні:
"За тебе в обмін, ставши за прохачку,
Дала я в сливах випечену качку".

225

Голодним бувши, я достотно знав,
Як смакувала матірна данина
Тому знавцеві політичних справ,
Що качку взяв за визволення сина.
"Смачного ївши!" — в думці я бажав,
Хоча в самого напливала слина...
О рідна мамо! Той свободи день
Мені дзвенів — як пісня всіх пісень.

226

Далека мамо, серцеві найближча!
Я сльози ллю в канадській чужині,
Коли згадаю темні попелища,
Що вже втонули в буйнім бур'яні.
Там був наш хутір і — від сонця вища —
Стояла слива. Райській стороні
Тоді не задрив я, кохана мамо,
Бо світ мені стелився килимами.

227

Було, бувало... Повертався юнак
У свій гуртожиток — з педінституту.
Йому провісний появився знак,
Що не скорботливу зелену руту,

А стежку в рожах запевняв і так
Якусь таємну відчував могуту:
Дівча з відром, наповненим води,
Через дорогу перейшло в сади.

228

Григорій жив без давніх забобонів,
Але нараз його — мов потрясло.
(Отак у гомоні церковних дзвонів
Вогнем зі сну сполохане село,
Схопивши відра, пріє з перегонів).
Хлопчині легко й радісно було,
Коли, минаючи вербу похилу,
Біля зупинки він уздрів Людмилу.

229

Вона сиділа з книгою в руках.
Недбало, знехотя її гортала.
Григорій жваво, як залітний птах,
Посипав дотепи — луну з клепала.
Вона ж, тримаючи посмішку в устах,
Звелась і так сценічно проказала:
"Книжки лежать на лавці, ось на цій —
Лише потрібний лицар і носій!

230

"Готов до послуг, — похопивсь Григорій, —
Хоча й подумав, що такий горіх
Не легко вгризти. Погляди суворі,
Ставна хода, а груди — йди на гріх!
Самій Венері в подруги, а зорі
Яскрились іскрами з орбіт своїх,
Де жеврів жар, волого-кароокій,
Ллючи у серце золотий неспокій.

231

Книжок лежало щонайменше три.
Якесь магічне те число справіку.
Це з ним, тривким, імперії бери,
Гаси вогонь, пожежу буйналику;
На всі моря, на землі, на вітри
Стели шляхи, надхненний чоловіку.
Сягнувши в сонці крайньої мети,
І до безсмертя можеш перейти.

232

Узявши книги — півпудові гирі, —
Юнак подумав: "От куди полав!
Тут носії не справилися б хирі".
Але що вдієш? Пан, або пропав —
Неси тягар чи вдаєш до гаракирі!
Ачей, у ролі носія вже став.
Та вір, що й лицарем, нівроку, станеш,
Якщо їй серце радістю пораниш.

233

Вони пройшли за рейки, де трамвай
Собі зупинку добирає на розі,
І, ним заїхавши в міський окрай,
Зійшли на брук, що слався по дорозі,

Яка вела за квітників розмай.
Перістий пес їх стрінув на порозі,
Але, на диво, не хапався "взяць";
Можливо й він гадав, що входив зять.

234

З обох боків Григорія зустріли;
Запахнув з кухні золотавий чай.
Людмила згорда підпускала стріли,
Хоча й не був це в домі обичай.
І батько, й мати радо гомоніли —
Лише бери й до рани прикладай.
А три важкі томища півлудові
Вгинали лавку — бантини дубові!

235

Як люблю, ясно й затишно було!
П'янливий пахін липового чаю,
Варення з вишень і віталні тло
Вістили щедро: "Гостя зустрічаю,
Чим Бог послав, що в домі наростло".
Старий, бувалий плотогін, безкраю
Повів розмову — і старий Дніпро
Шумів і хлюпав, несучи добро.

236

Йому, старому, не один десяток
Минув на тих порогах навісних,
Що брали з лоцманів кривавий взятюк,
Але й щадили непокірних тих,
Що вже тепер для хлопців і дівчаток
Байки розказують... Він скромно стих,
Немовби вчув, що наговорить вовни
Великий міх, по зав'язку преповний.

237

Але Григорій зразу полюбив
Цього старого сплавника окаян;
Уважно слухавши старих, купив
Довкільну приязнь, бо у всякім разі
І батько, й мати, і дочка із див
Не брались вийти. Я пізніше в Празі
Колись так слухав, як один дідусь
Байки готорив про Куябську Русь.

238

Коли прощавсь охмелений Григорій
(Не алькоголем, а красою слів),
То мати мовила, неначе горі:
"Заходьте знову... Таж і Бог велів..."
Ще й плотогін резонив, як на зборі,
І любомудрі небилиці плів.
Людмила ж гордо й стримано мовчала...
Лише в дворі, пізніш, поцілувала.

239

"Це за доставу тяжелезних книг..." —
Сказала й знову змовкла гордовито.
Гай-гай, козаче! Таж і ти не з тих,
Кому весь світ — лише мале корито,

Кому не треба вирів золотих.
Юнак, приймаючи належне мито,
Вулканно вибухнув — як світ колись —
І вмить уста в цілункові злились.

240

О красна ноче, маєстате травня,
Не випускай князенка з-поза хмар!
Нехай панує темрява прадавня,
Мов на Купала, і сердець пожар
Нехай гогоче в клекотанні славня,
І хай сріблом залитий будуар
Лопоче повним прапором любови —
Зове — до сонця, до буття обнови!

241

О красний гридню, місяцю ясний!
Світи на Землю смугами рясними,
Коли знамена буйної весни
Скрашають путь (тоді найгірші рими
Дзвенять могутньо й гордо з далини),
Ярій загравою над молодими,
Кому Ярило, сповнений снаги,
Дорогу стеле з ярої куги.

242

О красне сонце! Впливай з-за лісу,
Ярким нектаром наливай сади,
Прорвавши звагло темряви завісу.
Нехай зачаття прийде на меди
Рослин, дерев, ланів — неначе з плису.
Нехай гуде на села й городи,
Пойнятий сяйвом, переможний славень,
Немов смарагдово-яскравий травень.

243

"Таке завів! — сказав би гуморист, —
Поцілувався й претяся до зачаття.
Далеко й куцоуму, що має хист!
Не встиг добитись до того багаття,
А вже й — Купала... Ач, який марксист!
Вивчав же діямат... Тепер — під плаття
Нехай і так, але в звитяги час
Буває гетьманом і козопас.

244

Юнак трамваем повертався додому
(Тоді студенти ще не мали авт)
У саме досвіта, забувши втому,
І серцем чув, що він — як астронавт —
Летить в якомусь просторі пустому,
Щоб до Венери досягти на *равт*,
А потім ту богиню обійняти
І — "будь жоною" — простелити шати.

245

Уже світало, і на сонця схід
Пливла, як човен, золотиста хмарка,
Крилом черпаючи синястий звід,
То витягаючись уздовж, як чарка,

То знов повніючи, йдучи на слід,
В трамваї порожньо, лише хамарка
В кутку якийсь півсонний вартівник:
Відбув нічний постій і з варти зник,

246

Уже вогні по всьому Дніпрогесі
Поволі меркли на тонких' стовпах,
Зненагла блідли, пригасали в плесі,
Синяві трохи ставши попервах;
Стожари зір світлили в піднебесі,
Де навіть Марс, який багрив на страх,
Робився зовсім не страшним нікому
І погасав у неба склі лункому.

247

Дніпрові ранки! Не забуду вас
Ні в Каліфорнії, ані в Канаді,
Ані в Австралії, де в гожий час
Мене ганяло по мандрівній зваді.
Я вас, посталих з Ольбії окрас,
У серці, завжди вірному принаді,
Носити буду, наче скитський міт,
Бо над усе люблю ранковий світ.

248

Коли в гуртожиток юнак заходив —
Поспати вдосвіта — годин зо дві, —

Немов на святі визволу народів,
Йому шуміло хмільно в голові,
Немов Дніпро він плавма перебродив
І за пороги давні, вікові,
Чиї наймення знав Багрянородний,
Руками брався, як плавець підводний.

249

На ліжку вправ натомлений юнак,
Обнявши подушку... немов Людмилу.
І вже не знав, чи з неба Зодіак
Метеоритами гатив по схилу,
Чи то Венера, на таємний знак,
Його вела перед камінну брилу,
Заклично кажучи: "Бери й різьби
Скрижалі радості — як знак доби".

250

Він міцно спав — і снився юнакові
В малій кімнаті весь космічний світ,
Усі дива, закляті на підкові,
Волосожару малиновий цвіт,
Вона, вона, вона в тому садкові,
Що вис гіллям понад вербовий пліт.
Він любо марив про світи провісні.
Тому й лишім його у п'ятій пісні.

1971

Василь І. ГРИШКО

УКРАЇНСЬКИЙ "ГОЛОКОСТ", 1933

Редакційна примітка. До завершення цього річних відзначувань 45-річчя української трагедії 1933 р., заходами організації ДОБРУС та СУЖЕРО в США й Канаді саме тепер з'являється друком книжка В. І. Гришка під назвою "Український "Голокост", 1933". Звертаючи увагу наших читачів на цю книжку та порядком нашої участі в відзначенні сумних роковин, подаємо тут з ініціативи автора початкові розділи з першої, вступної частини книжки.

1. ДЕЯКІ ІСТОРИЧНІ ЗІСТАВЛЕННЯ ТА СТВЕРДЖЕННЯ

Той історичний відтинок часу, що відокремлює нас нині від фатальної дати "1933", був аж надто багатий на великі трагедії та катастрофи в житті народів світу. Досить лише пригадати, що на цей час припадають роки Другої Світової війни з її жахами тотального терору фашистських і советських окупантів, зокрема ж — у країнах Східної Європи (включно з Україною). Та й останні воєнно-революційні події в Азії "збагачили" історію людства не менш жахливими фактами масового людогоубства (згадати б, для при-

кладу, хоча б криваві жнива перемоги комуністів у Камбоджі). Не випадково ж саме в цей період (точніше — від 1945 р. почавши) з'явилося і закріпилось у свідомості людства таке нове міжнародно-правове поняття, як *геноцид*, тобто — *народовбивство*, що ним окреслюють злочин масового людогоубства в масштабі цілого народу, як національної одиниці, з метою її знищення.

Однак, навіть і на такому страхітливо-понутому історичному тлі, ще й досі лишається безприкладною й неперевершеною та велика трагедія, фінальна дія якої розігралася 1933 р. в Україні та на суміжних і споріднених з нею козацьких землях Кубані й Донщини з їхнім дуже значним тоді українським населенням. Це ж бо була трагедія *першого* в історії людства злочину народного народовбивства, вчиненого *в мирний час*, ще до появи в світі (породженого потім війною) самого поняття "народовбивство" — та ще й у такій надзвичайній ("мирній") формі, як *плянково організована владою катастрофа штучного голоду*.

Власне, якраз оце — досі ще ніде в світі не чуване (і тому ще й досі для багатьох у широкому світі, поза Україною, неймовірно) звучання

такого дикого сполучення слів на означення злочину, як "плянково організована катастрофа штучного голоду" — саме й говорить про безприкладність української трагедії 1933 р. Неперевершеним же в цій трагедії був, як на той мирний час, і сам масштаб тогочасного злочину, коли мовити навіть і про сам кількісний баянс його жертв.

Згідно з найбільш обережним підрахунком, зробленим на підставі науково-фахової порівняльної аналізи даних самої советської офіційної статистики, загальні втрати українців наслідком цього злочину, *в межах самої Української РСР* (отже — без українських втрат на Кубані й Донщині), дорівнювали 7,5 млн., з яких понад 4,8 млн. були вмертвлені голодом за час лише "смертельних" місяців приблизно одного року (1932-1933), а решта припадає на втрати природного приросту українського населення за цей час. У цілому ж, за цим підрахунком, український народ *у межах цюго СРСР* взагалі втратив за цей час 8,1 млн.¹⁾ На підставі ж новіших даних, якими користуються в дисидентському "самвидаві" в СРСР (а зокрема в документах київської "Української Громадської Групи сприяння виконанню Гельсінкських угод" з 1976 р. загальний підсумок жертв українського народу лише померлими від самого штучного голоду в Україні 1933 р. становить понад 6 млн. Але ці 6 млн., згідно з цими даними, були тільки *частиною* приблизно 10-ти млн. усіх втрат українців від 1930 року починаючи, які стали жертвою антиукраїнського терору протягом трьох перших із лихославних "тридцятих років" (1930-1933), зокрема ж — наслідком також таких терористичних акцій, як "розкуркулення" (чи інакше, за офіційною тоді термінологією — "ліквідації куркульства як кляси")²⁾.

Та в даному разі обмежимося до самих лише жертв народобвбивства голодом. А щодо цього, то саме число 6 млн., що його подає документ українського самвидаву з 1976 р., слід вважати за орієнтаційне. Беручи ж це число у відношенні до 32-х млн. загальної кількості населення Української РСР за офіційними даними на 1932-й рік, доводиться ствердити, що воно страшніше, ніж число втрат України за чотири роки Другої світової війни (1941-1945), що, за подібними ж підрахунками, дорівнювало приблизно 5,6 млн. із загальної кількості 42-ох млн. населення всієї (вже воз'єднаної) України за станом на 1941-й рік³⁾. Але, хіба ж можна порівнювати жертви війни, як надзвичайного, ненормального, часу масового людонищення, з жертвами плянового народобвбивства мирного, "нормального" часу?

Крім того, треба ж мати тут на увазі також і те, що в випадку українських жертв 1933 року йдеться про жертви переважно самої сільської людности, у відношенні до якої втрати України 1933 р. становили тоді 19,4%. тоді як воєнні втрати становили приблизно 15,6% у відношенні до всього населення України *різних національностей* (включаючи також і понад один мільйон українських євреїв⁴⁾).

(Авторська примітка. Тут, як і скрізь далі, вживаємо назву "євреї", замість історично-традиційної раніше в Україні назви "жиди", оскільки ця остан-

ня набула за підсоветські часи в Україні та в СРСР взагалі лайливо-антисемітського значення і тепер там в українській мові повністю витіснена назвою "євреї", що стала літературно-мовною нормою).

2. "ГОЛОКОСТ", ЯК ОСНОВНА СУТЬ УКРАЇНСЬКОЇ ТРАГЕДІЇ 1933 Р.

Власне, єдині тільки єврейські жертви часів Другої світової війни, як жертви також пляново організованого народобвбивства, застосованого до однієї нації з метою її знищення, можуть іти в порівняння з українськими жертвами советського народобвбивства. Але навіть і найбільш відома нині в світі під моторошною назвою "Голокост" трагедія народобвбивства, що її зазнав єврейський народ від німецько-фашистського терору в Європі, втративши (за подібними до українських підрахунками) приблизно 6 млн., — не може затінити собою трагедії України 1933 р. Бо йдеться тут знову ж таки про порівняння трагедії народобвбивства мирного часу в одній країні з трагедією в час найбільшої досі та найжорстокішої, першої в історії людства "тотальної" світової війни, що тривала протягом понад п'яťох років (1939-1945) на територіях кільканадцятьох країн, у яких не тільки єврейський, але й інші народи разом зазнали мільйонів жертв від жахить і самої війни, і народобвбивчого терору обидвох — фашистського й комуністичного тоталітаризмів.

Та справа тут не тільки в порівняльному зіставленні тих чи інших числових величин на тлі різних історичних обставин, а справа також в інших історичних паралелях і контрастах. Адже все те, чим так потрясла сумління світу трагедія єврейського Голокосту з Другої світової війни, ставши причиною того, що лише після цього воно вперше було назване й осуджене світом як злочин народобвбивства, — це все те ж саме, що в іншій формі було суттю трагедії українського народу далеко раніше перед тим. Та головне в тім; що ні тоді, ні після того ця українська трагедія, що була фактично *першою* того роду трагедією в добу народобвбивчих тоталітаризмів, хоч і стала вона в "нормальний", мирний час, нікого в світі, крім самих українців, не потрясла; і злочин народобвбивства, застосованого тоталітарною советсько-комуністичною владою супроти українців, не тільки не був у свій час названий своїм ім'ям і осуджений світом, а навіть тим світом (крім окремих одиниць і вузких кіл) фактично по справжньому й досі "не помічений" та належно не відзначений. І в цьому останньому й полягає найбільш трагічний аспект української трагедії 1933 р., що в цьому розумінні залишається неперевершеною в ряді наступних трагедій в історії людства, не виключаючи й єврейський Голокост.

До речі — паралеля з тим широко відомим у світі злочиним німецько-фашистського народобвбивства супроти єврейського народу, що нині загалом окреслюється лиш одним словом "Голокост", — це таки найвідповідніше тло для правильного зрозуміння тепер, уже з історичної перспективи, суті того, що в українській трагедії 1933 р. для широкого світу ще й досі не цілком

зрозуміле, та навіть серед українців ще не всіма належно усвідомлене. Маємо тут на увазі той факт, що головний елемент, який лежить в основі поняття "голоко́ст", яке стало загальноживаним словом на окреслення німецько-фашистського злочину народобивства супроти єврейського народу в роках 1939-1945, стосується й советсько-комуністичного злочину народобивства супроти українського народу в роках 1932-1933, — і таким чином це те, що також умовно може бути назване цим же словом.

Слід нагадати, що слово "голоко́ст" походить від уживаної в різних формах у старовинних грецькій і латинській мовах назви масового знищення людей певного роду, зокрема ж — у спосіб їх спалення порядком жертвопринесення доганському божеству. Відповідно до цього значення слова і названо ним несамовиту, спробу німецьких фашистів знищити на теренах їхніх володінь єврейську націю — порядком також своєрідного жертвопринесення в ім'я божевільної ідеї панування їхньої "вищої раси". Але це слово набуває в наш час уже більш узагальненого значення як назва саме такої акції масового людодубства, що є частиною таврованого нині міжнародним правом злочину народобивства. При чому, про "голоко́ст" звичайно мовиться щойно тоді, коли йдеться про акцію народобивства у формі саме свідомого та пляново зорганізованого знищення певної расової, класової чи національної категорії населення якоїсь країни — порядком саме принесення людей цієї категорії в жертву, мовляв, для "великих" історично-місійних цілей відповідної національної чи соціальної політичної ідеології. Отже — це стосується саме явищ, цілеспрямованого і, так би мовити — "освяченого" обожнювачами однієї з цих ідеологій, *національного чи соціального, політичного народобивства*.

От якраз у такому розумінні слова "голоко́ст" і можемо тепер говорити про запляноване центром влади комуністичної партії СРСР у Москві на порозі 30-х років та здійснюване її представниками й прислужниками в Україні в 1932-1933 рр., спрямоване супроти українців національно-політичне народобивство — у формі створеного цією владою штучного голоду, що супроводжувався також нещадним антиукраїнським терором.

3. НАЦІОНАЛЬНО-ПОЛІТИЧНЕ НАРОДОБІВСТВО НА СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНОМУ ТЛІ

Мусимо ствердити також той історичний факт, що це народобивство відбувалося на загальному тлі та в нерозривному зв'язку з цілістю здійснюваного владою компартії СРСР — в 1930-1933-му роках — процесу так званої "соціалістичної перебудови" всього суспільно-економічного життя в СРСР порядком "будівництва комунізму". Конкретно це означало передусім прискорену індустріалізацію, заради якої компартія вирішила тотально пограбувати й перетворити на рабів керованої нею держави, доти порівняно незалежне від неї, приватновласницьке селянство — шляхом примусової колективізації та так званої "ліквідації куркульства, як кляси".

За своєю формою й суттю це була акція здійснюваної владою згори *соціально-політичної революції* в ім'я ефемерної ідеї "побудови комунізму", в жертву якої, за бездушно-механістичною теорією марксизму-ленінізму, треба було принести селянство — як, мовляв, "дрібно-буржуазну клясу", що нібито "кожночасно породжує капіталізм". Оскільки ж голод і терор в Україні та на суміжних і споріднених з нею козацьких землях Кубані й Донщини (наполовину населених тоді також українцями) — це був наслідок особливого загострення — саме в цій частині СРСР загальної соціально-політичної революції, то з цього виходило б, що в даному випадкові, нібито, слід би говорити про соціальне, а не національне народобивство. Власне, такий погляд на цю трагедію й чуємо з неукраїнської, а зокрема — з російської сторони — включно з такою інтерпретацією цієї трагедії, що виходить навіть таке, ніби це рівною мірою стосується й Росії.

Та ледве чи треба (й чи можна) у випадку української трагедії, що її вершком була голодова катастрофа 33-го року, протиставляти, як суперечні, властиві їй обидва — соціальний і національний аспекти — для того, щоб ствердити, що для українців, з погляду українських національно-політичних інтересів, це була передусім *національна катастрофа*. Річ бо в тім, що хоч це й безперечно була частина загальної для всього СРСР соціально-політичної акції фактичної ліквідації приватновласницького селянства, як суспільно-економічної категорії, однак для України, для українського народу, основну й вирішальну більшість та головну національну силу якого на той час становило саме селянство, ця *соціально-політична акція* за самою природою речей обернулася на *національно-політичну*. Бо за логікою самої теорії й практики так званого "соціалістичного будівництва" в СРСР через прискорену індустріалізацію країни та примусову колективізацію селянства, комуністичній владі в Москві також конче потрібно було такими ж прискореними та примусовими засобами досягти максимальної централізації всього державно-політичного, економічного і навіть культурного життя в одних московських "великодержавних" руках. А це означало конечність прямої ставки, теоретично нібито "інтернаціоналістичної", компартії СРСР на традиційно-імперіялістичний, великодержавно-шовіністичний, російський націоналізм, що вимагав фактичної ліквідації *союзного* характеру СРСР. Логічним же вислідом цього була ідея такого, мовляв, "розв'язання національного питання" в СРСР, що насправді мало б означати ліквідацію самого цього питання як такого в ім'я створення в майбутньому "єдиного советського народу" — на *російській* мовно-культурній і державно політичній базі.

Власне, в розумінні московського центру влади компартії СРСР, що завжди перебувала, а від початку 30-х років щедалі більше концентрувалась у руках російських, шовіністичних елементів, турботливе й осоружне для неї "національне питання" було завжди невід'ємне від такого ж "селянського питання". Зокрема про це досить чітко сказано в відомих писаннях з національно-

го питання головного його теоретика в СРСР і головного автора злочинно-народовбивчої політики КПСР тридцятих років — лихого пам'яті Йосипа Сталіна. В його виданій у ті роки книжці "Марксизм і національно-колоніальне питання" (що лишилася "актуальною" в СРСР і після хрущовського розвінчання "культу Сталіна", бо це всього лише компіляція загальних марксо-ленінських "мудрувань" на цю тему) сказано зокрема так: "Селянство являє собою основну армію національного руху... Без селянства не може бути сильного національного руху. Це і є те, що маєтись на увазі, коли ми кажемо, що національне питання — це, по суті, селянське питання"⁵).

Ясно, що з такого розуміння селянства, як "основної армії національного руху", і такого прямого ототожнення національного питання з питанням селянським цілком послідовно й неминуче випливала цілковита взаємопов'язаність національної та селянської політики Москви в так званих "національних" (тобто — всіх інших, окрім російської) "союзних" республіках СРСР. А зокрема й особливо це стосувалося України, як політично й економічно найважливішої з цих республік, що до того ж мала й найбільше кількісно та найсильніше в своїй національній потенції селянство, і цим найбільше тоді турбувала Москву.

При чому — спеціальною підставою для цієї турботи Москви було те, що Україна за час першого післяреволюційного десятиріччя, яке було періодом буйного українського національного відродження, виявила таку потужну динаміку національного розвитку традиційно-селянської більшості українського народу, що своєю національно-творчою стихією ця більшість була в той час уже спроможна в недалекому майбутньому природно опанувати й по-справжньому зукраїнізувати (і таким чином відрусифікувати), досі опановані російським та проросійським різнонаціональним елементом, українські міста й невинно зростаючи за рахунок селянства українську індустрію. А

це означало перспективу неминучого ставання України, навіть і в її півдержавній тоді формі Української РСР, таки справді на свої власні національно-державні ноги.

Саме страх Москви перед такою перспективою й зумовив той факт, що такі "загальносоюзні" соціально-політичні акції, як колективізація та "ліквідація куркульства, як кляси", в Україні та на суміжних і споріднених з нею козацьких землях Кубані й Донщини мали характер особливо жорстоких, по суті — воєнно-терористичних акцій нещадного знищення (прямо таки в фізичному розумінні "знищення") якраз отієї, за визначенням Сталіна — "основної армії національного руху", якою тут і справді таки було селянство. Політична логіка, що диктувала Москві саме такий підхід до українського селянства в процесі переведення нею "соціально-політичної революції згори", буде проста й до краю послідовно згідна з цитованою вище сталінською формулою: раз селянство — це "основна армія національного руху", а всякий (крім російського) національний рух в умовах великодержавницької централізації СРСР — це небезпечний Москві "місцевий націоналізм" (отже — "націоналістична контрреволюція"), то така форма приборкання й загнущання селянства в СРСР взагалі, як колективізація, в стосунку до такої найбільшої (за панівним тоді російським поглядом на українців) "селянської нації" в СРСР, як українська, неминуче мусіла перетворитися на акцію розгрому селянства, саме як потенційно найбільш небезпечної "армії національного (українського) руху", а так звана "ліквідація куркульства, як кляси" — стати початком ліквідації селянства, як соціальної основи української нації".

Однак в стратегії розпочатої Москвою на початку тридцятих років нищівного наступу на українську націю удар по селянству, як "основній армії національного руху", був лише першою з двох вирішальних частин операційного плану. Бож хоч селянство — це й справді основна армія національного руху, але такою вона є лише в потенції, тому що армія без проводу й без духової єдності та свідомості своєї мети — це ще не армія, а тільки фізична база для неї. А тим основним елементом, що взагалі націю робить нацією, є насамперед її духовна культура рідною мовою та організація своїх власних форм державного життя, в творенні й розвитку (чи виборюванні) яких, провідну роль завжди відіграє національна інтелігенція, що виростає, власне, з тієї основної гущі широких народних мас, якою передусім є селянство. І якщо правда, що без селянства не може бути сильного національного руху, то тим більш правда, що без своєї власної національної інтелігенції селянство не може бути справді національною силою, отже не може бути й ніякого сильного національного руху. Тому й удар Москви по українському селянству, будучи ударом по підставі й джерелу українського національного руху, мусів відразу ж обернутися на удар і проти української національної інтелігенції.

Очевидно, це означало передусім удар проти тієї частини цієї інтелігенції, що була справді носієм української національної ідеї — з протистав-

Купіть собі цікаву книгу

публіцистичної і літературної
творчості

ПЕТРА ВОЛИНЯКА

ПОГОВОРИМО ВІДВЕРТО

Книга має 680 сторінок,
на доброму папері, 25 фот,
у твердій оправі.

Ціна книги 12.75 дол., включно
з пересилкою.

Поштові перекази або чеки
випусувати на "НОВІ ДНІ".

(Адреса на 2-ій ст. обкладинки)

Життєвий шлях непересічної людини

30 червня 1978 року після довгої недуги, викликані нещасливим випадком, відійшла у вічність діячка українського мистецтва і невтомна працівниця на громадській ниві НІНА ДЕНИСЕНКО.

Рідко буває, щоб шлях людини був виповнений такою великою самовідданою працею й посвятою для свого народу, якою були виповнені роки життя нашої матері Ніни Денисенко.

Народилася вона 15 січня 1906 року на Запоріжжі. Ще малою дитиною вона втратила своїх батьків і знайшла притулок у чужих людей, з якими вона й виїхала на Захід. В умовах голоду, холоду і непривітної чужини зустріла вона у Варшаві свого земляка з Запоріжжя — старшину армії УНР, Дмитра Денисенка, з яким одружилася й виховала двох синів Леоніда й Юрія.

У важких матеріальних умовах вчилася вона й закінчила Школу українського народного танцю Василя Авраменка і стала його помічницею. Потім вона продовжує свою освіту в славнозвісній Балетній Академії Тетяни Висоцької і закінчує її з найвищим відзначенням, на підставі чого одержує посаду мистецького керівника Дитячого Театру Ортіма.

Пізніше працює в польському фільмовому підприємстві, де виступає в кількох відомих фільмах під псевдонімом Ніни Наддніпрянки.

ним комуністичному соціально-політичному змістом. Але цілком послідовно, за цим удар неминуче мусів упасти й на ту частину, що в соціально-політичному розумінні не була в суперечності з комуністичною ідеологією, але вклала в неї інший національно-політичний зміст, що суперечив новій, змінній у цей час, національній політиці Москви — політиці ліквідації "національного питання" в СРСР взагалі, а українського національного питання зокрема.

От саме в плані цієї антиукраїнської національної політики Москви й слід розглядати ті події, що їх завершенням був український "Голокост" 1933 року.

ПРИМІТКИ-ВКАЗІВКИ ДО ДЖЕРЕЛ

1. *The Black Deeds of the Kremlin, a white Book*, Vol. 2, New York - Toronto, DOBRUS, 1955, pp. 127-129.

2) Українська Громадська Група Сприяння Виконанню Гельсінкських Угод. Київ, Україна. **Декларація і Меморандум но. 1**. Видання Української Інформаційної Служби "Смолоскип". Вид-во "Свобода" — Джерсі Сіті — 1977, ст. ст. 11-12.

3) Процьок, С. **"Проблема потенціалу українського населення"** — "Сучасність", ч. 7, липень 1961 р., ст. ст. 78-79.

4) Порівн. цит. вище *The Black Deeds of the Kremlin...* V. 2, p. 129, і цит. вище Процьок, С. **"Проблема потенціалу..."**, "Сучасність" ч. 7, 1961, ст. 79.

5) Сталін, Й. **Марксизм и национально-колоннальний вопрос**. Москва, 1935, ст. 152.

Одночасно разом із своїм чоловіком Дмитром Денисенком із великим завзяттям кидається у вир громадської праці серед української військової еміграції і серед членів Української Студентської Громади у Варшаві. У цей час Ніна Денисенко стає також активним членом українського товариства "Відродження", дописує до дитячих журналів "Дзвіночок" і "Світ Дитини", влаштовує студентські вечірки, вистави, концерти тощо, вступає до місцевого Гуртка українських жінок, який очолювала дружина президента УНР Марія Ливицька.

Разом із Оленою Телігою Ніна Денисенко й її чоловік Дмитро засновують у Варшаві Український театр і школу, а при ній відділ нелегального Пласту, до якого вона записує своїх синів.

Приватне помешкання Денисенків стає пристановищем українського підпільного руху, місцем таємних зустрічей і нарад, безпечним пристановищем для зв'язкових і кур'єрів з рідних земель. Польська поліція не раз робила трус у помешканні Денисенків, шукаючи української націоналістичної літератури чи зброї.

Щоб рятувати молодь від польської асиміляції, Ніна Денисенко із своїм чоловіком кожного літа вивозять українських дітей із Варшави в галицькі села, щоб там вони перебували в рідному оточенні й зберігали рідну мову та любов до України. Багато з цих дітей пізніше стали визначними діячами української еміграції. По дорозі часто затримувалися на нічліг у Львові, користуючись гостинністю Митрополита Андрія Шептицького, який давав притулок стомленим далекою подорожжю українським дітям. А одного разу Митрополит навіть відступив своє чернече ліжко Ніні Денисенко та її синам.

Під час Другої світової війни хвиля втікачів із України залила Варшаву. Помешкання Денисенків перетворилося в гуртожиток, де гостинні господарі ділили останнім шматком хліба з українськими втікачами, серед яких були єпископи, священники, черниці, вчителі, професори з своїми родинами.

Ніна Денисенко активно співпрацювала з своїм чоловіком, який у цей час із доручення Українського Допомогового Комітету видав справами влаштування українських втікачів.

Німецька окупаційна влада щораз більше стала виявляти свою жорстоку підступну політику. До Українського Допомогового Комітету дійшла страшна вістка: поблизу Варшави, біля міста Творки, існує німецький концентраційний винищувальний табір, у якому щодня гинуть українці, переважно молодь. І тут Ніна Денисенко виявила свій справжній героїзм. Незважаючи на смертельну небезпеку, вона разом із о. Шпаченком (що тепер перебуває в Бавид Бруку, США) прибуває до цього табору, щоб рятувати українську молодь. Вона не слухає пересторог і залякувань своїх приятелів і знайомих, які попереджають її, щоб вона — мати двох дітей — не йшла до цьо-

го табору й не ризикувала своїм життям. На ці попередження й перестороги Ніна Денисенко і о. Шпаченко відважно відповідали, що з ними буде присутня сила Господня, і тому вони не мають ніякого страху перед власною смертю. Українська молодь гине і потребує негайної допомоги — такий був їх найважливіший аргумент.

Зібравши серед приятелів і знайомих харчові продукти та одяг, Ніна Денисенко і о. Шпаченко передають їх голодним в'язням. Під пильним наглядом озброєної німецької сторожі сотні в'язнів спільно молилися під час імпровізованої літургії. Тоді о. Шпаченко охрестив понад 120 молодих людей, яким хрищеною матір'ю стала Ніна Денисенко. Ця Свята Літургія залишиться на все життя в пам'яті тих, які чудом вирвалися з цього табору смерті. Ніна Денисенко тоді допомогла втекти з табору кільком в'язням, які заховалися в її власній і так уже вчерть переповненій втілками хаті.

Минали роки... 1950 року Ніна Денисенко з чоловіком і синами прибула до Австралії. І з перших же днів вона і вся її родина бере найдіяльнішу участь у розбудові українського культурно-громадського життя. 1950 року Ніна Денисенко влаштовує перші виставки українського народного мистецтва, вечори, концерти і допомагає в організації першої української громади. З доручення австралійського уряду вона разом із своїм сином Леонідом очолює відділи "Україна" і "Білорусія" на державній міжнародній мандрівній виставці, влаштованій з нагоди ювілею заснування Австралійської Держави. Впродовж цілого року Ніна Денисенко об'їжджає з цією мандрівною виставкою всю Австралію, навіязуючи контакти з розсіяними українськими поселенцями і пропагуючи українське народне мистецтво серед сотень тисяч громадян Австралії. Ця довга подорож закінчується надзвичайно великим успіхом українського відділу виставки.

Повернувшись до Сіднею, Ніна Денисенко заново в австралійському музеї відділ українського народного мистецтва, збагачуючи його своїми власними вишивками і працями інших майстрів народного мистецтва: тканинами, керамікою, писанками тощо.

Одночасно Ніна Денисенко невтомно працює в управах громад, в Раді Громад, виконуючи обов'язки відповідального працівника в ділянці культурно-освітній та в організації українського жіноцтва. Впродовж 12 років Ніна Денисенко вчительное в українських суботніх школах в Західньому Сіднеї. Там же вишиває корогви, які шкільна молодь жертвує Церквам обох вірознав.

Але найбільше часу й енергії присвячує вона своїй улюбленій професії — українським народним танцям. Своєю завзятістю та глибоким знанням справи Ніна Денисенко захоплює сотні українських дітей і шкільної молоді й засновує широко відому в Австралії Українську Балетну Школу та народний балет "Дніпро". Педагогічна діяльність Ніни Денисенко в цій школі дала успішні наслідки: понад 300 молодих людей — хлопців і дівчат стали кваліфікованими танцюристами, які своїм виконанням показали глядачам чар

і красу українського народного танцю, пісні й музики. Український балет "Дніпро" під керівництвом Ніни Денисенко з великим успіхом виступав у багатьох містах Австралії, здобуваючи перші нагороди й викликаючи велике захоплення глядачів та пошану українського громадянства.

Неможливо описати в короткому некролозі великі наслідки невтомної праці нашої матері в цьому балетному ансамблі. Віримо, що прийде час, коли ця праця буде зафіксована в окремій книжці, матеріалом до якої будуть сотні прихильних рецензій української і неукраїнської преси, документальні фотознімки, фільми й захоплені відгуки численних глядачів. Як довідуємося з архівів "Дніпра", Ніна Денисенко впродовж 22 років існування цього балетного ансамблю безплатно відпрацювала 8.250 годин, виконуючи цю професійну діяльність на користь української національної справи.

Найвищим досягненням невтомної діяльності Ніни Денисенко було створення двох народних балетів: "Довбуш" і "Причинна". Ці балети — кожний на 5 дій — мали великий успіх у глядачів. Вистави їх відбувалися з власною оркестрою, власними декораціями, освітленням, хором і з чудовими українськими національними вбраннями.

Крім сцен більших міст Австралії, балетну групу Ніни Денисенко показували на кінофільмах і на телебаченні. Одним із найбільших успіхів було найвище відзначення Балетного ансамблю Ніни Денисенко на Першому Мистецькому Фестивалі в Аделаїді.

Смерть чоловіка Дмитра Денисенка, який із своїми синами допомагав своїй дружині Ніні у творчій праці, тяжко відбилася на її здоров'ї, і діяльність у балетній групі перервалася...

Незадовго перед трагічним ударом авта Ніна Денисенко плянувала зняти ці два балети на кіноплівку.

На жаль, після двох років перебування в лікарні в критичному стані неблаганна смерть перервала нитку життя цієї зразкової Мами, Дружини, Бабусі, великої патріотки, громадської діячки і невтомної любительки українського народного мистецтва.

СВ. ПАМ. НІНА ДЕНИСЕНКО

Світлий образ незабутньої Ніни Денисенко ніколи не зітрється з пам'яті тих, хто колись її бачив, говорив з нею, користувався її гостинністю в тяжкі роки шукання притулку на чужині після вимушеної втечі з рідного краю. Її виїнятова добросердечність була заспокійливим ліком для знедолених утікачів. Її самовіддана культурно-громадська праця, її мистецькі здібності, її великі досягнення в ділянці національного виховання української молоді та в ділянці пропаганди українського мистецтва, її вміння передати свої знання й досвід молодому поколінню зокрема в ділянці танцювального мистецтва, її творчі успіхи, що виявилися в створенні оригінального балету — все це дало великі корисні наслідки для української національної справи. І українська молодь, і старше покоління

ДЛЯ РОМАНУ-БІОГРАФІЇ ДМИТРА ДОНЦОВА

Тепер, коли життєве коло Дмитра Донцова добігло до кінця, — вже навіть минуло п'ять років після його смерті, — стають у пам'яті слова Юрія Шереха, сказані рівно тридцять років тому*). Професор тоді сказав: "Може колись талановитий романіст напише роман-біографію Д. Донцова і там він висвітлить психологію нашого публіциста і — хто знає — його внутрішню трагедію".

Чи і трагедію? Важко сказати. Але напевно це була б дуже цікава книжка про людину, про яку його дружина, Марія Бачинська-Донцова сказала: "Він був такий людський", тобто такий, якому не чужі були всі людські почуття, отже й слабкості.

Справді. Не тільки Д. Донцов у нашій історії заслуговує на таку романізовану біографію. Були у нас і інші, які своїм кольоритним і незвичайним життям, своїми рідкісними рисами вдачі й характеру дають добру нагоду Шереховому талановитому романістові "зажити собі чти, а князю слави", написавши власне такий роман.

І ось, маючи віру, що такий автор знайдеться тепер або в майбутньому, як певний причинок до біографії Дмитра Донцова пропоную вірш, який написав цей визначний політичний письменник-публіцист не на звичайну для нього тему, бо цей раз — це особиста річ.

У вірші, як читач побачить, Донцов згадує тих жінок — Аріяди, які відіграли вирішальну роль в його житті. Їх імена: Валентина з Яновських Радзимовська, Марія з Бачинських Донцова, Олена з Шовгенових Теліга і Наталія Геркен Русова.

Кожна з них, до речі, не тільки заслуговує на те, щоб її згадати в романі-біографії Донцова,

і всі численні українські й неукраїнські відвідувачі її мистецьких виставок, слухачі й глядачі влаштованих нею і під її керівництвом виступів танцювальних ансамблів, вистав і концертів пережили хвилини великої естетичної насолоди й високо оцінили красу українського мистецтва, пісні й музики у виконанні талановитих учнів талановитої виховательки Ніни Денисенко. За все це українська громада щиро вдячна їй, вдячна вона й за те, що вона виховала талановитих і здібних синів — художника Леоніда і архітектора Юрія. Ідучи за прикладом своєї славної Матері, вони поєднують свою фахову працю з громадською діяльністю: Леонід очолює Товариство "Відродження", а Юрій очолює СУОА (Союз Українських Організацій Австралії). Боже, поможи їм у їх діяльності! А їхній славний Мамі, незабутній Ніні Денисенко, вічна пам'ять!

Петро ОДАРЧЕНКО

Дмитро Донцов у 1963 році

але навіть кожна гідна власного роману-біографії, кожна бо з них займає особливе місце в українському культурному процесі, в українському житті.

*) "Донцов ховає Донцова", "Нові дні", грудень 1948; січень і лютий 1949, Торонто.

ВП. ПАНІ ЛЮДМИЛІ ВОЛЯНСЬКІЙ

На Вас дивлюся і мені здається,
Що справді ми звійшли в добу,
Де "времени не буде"... Ось він в'ється
Мій шлях життя... І не збагну,

Чия рука так в мандрах Вас водила,
Що Аріадну не одну,
Яку мені якась незнана сила
Зіслала на крутім шляху,

Ви стріли, хоч десятки літ ділили
Від них Вас, — і залізний вал.
Немов простір Ви перескочить вміли
Або спинити часу чвал.

Ви знали ту, що Долі присуд смертний
Стримала і мені з-за ґрат
Вказала браму в світ настіж отверту,
Хоч і без вороття назад...

І ту також, що з нею нас вигнання
Злучило до кінця життя,
Та, від якої знов я на блукання
Пішов і теж без вороття...

Ви бачили й той метеор вогняний,
Що блиснув в Києві й згорів,
Ту, з чім серцем пристрасним і п'яним
Шукали ми далеких берегів.

Якої кроки, зв'язані на вічність
З моїми, — десь у Божих меж
Назавжди розметалися зловіщим
Бичем безжалісних пожеж.

Ви знали й ту, що в час ганьби й зневіри
Про Києва старого міг
Говорила, про Аполлона ліру,
Про древню містику століть,

Про завтра. Ту, чия відвага й сила
Мене від брам Гадеса знов
В життя вернули, — як в пекельне било
Бив чорт, що світ підбити йшов.

Хто так химерно пвів Вас за лаштунки
Дій, що від них ділив Вас час?
Чом Аріадни, з шнурами рятунку
Для мене, стріти мали й Вас?

Чом Ви самі, напередодні бурі
Нової, — Ви мене знайшли
Якраз у дні мої терпкі й понурі?
Чому це? І не відійшли...

Химерний запит! Може, примха Долі?
Ледве... Замудра є вона:
Дари й удари роздає по волі
В часі, що вибрала сама.

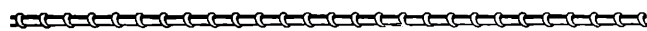
Я вдячний їй за все. І вдячний Вам я.
В марудній мертвих душ юрбі
Ви блиснули, мов іскра та, що здавна
У прадідів серцях на дні

Горіла тим вогнем, яким палала
Й учора ще країна вся...
Тим пломенем серця палить оспалі
Пора, бо близько до кінця!

П.С. Прошу прийняти вибачливо
Фантазію мою, Людмило!
Сон, ява те, що є і що було давно,
Не раз тоді зливаються в одно.

26. 6. 1962

Д. Донцов

СПІВЧУТТЯ

Іванові Вацеві, щедрому добродієві "Нових днів", висловлюємо наше глибоке співчуття з приводу втрати Дружини бл. п. ВАЛЕНТИНИ ЄЛИСЕЇВНИ ВАЦЬ, яка відійшла у Вічність 29-го липня 1978 року.

Члени видавництва

У ДРУГУ РІЧНИЦЮ СМЕРТИ

У другу болючу річницю смерті нашого дорогого мужа і батька, бл. п. Дмитра Артемовича НИКОЛЕНКА, що відійшов від нас у Вічність 9-го вересня 1976 року, у його світлу пам'ять складаємо на пресовий фонд "НОВИХ ДНІВ" 25.00 дол.

Дружина Ніна Николенко
донька Людмила з чоловінком
Петром Доброноженко (Ді Браун)
Форт Лаудердейл, Флоріда, США

МАЙСТЕР НЕВМИРУЩОГО СЛОВА

2-го серпня ц.р. сповнилося чотири роки з дня смерті сл. п. письменника Зосима Дончука, що вклав багатий і цінний доробок в українську літературну скарбницю, хоч і поза Україною, в еміграції.

На прикладі Дончука здійснилися слова поета:

Ні, весь я не умру,
Душа у вільній лірі
Мій прах переживе...

Душа письменника-правдолюбця, його думки, поради переживуть не одне покоління, і кожне з тих поколінь знайде в книжках Дончука щось співзвучне собі, а головне, повчальне й корисне, чого нема в сучасних "розважових" творах, які забуваються зразу ж після прочитання.

Покійний письменник був, справді, ентузіастом справи, що їй він себе присвятив. Працювавши для хліба щоденного на фабриці, він кожен вільну хвилину використовував для обмірковування чергового твору, як кажуть, "на коліні" робив нотатки, дивуючи цим своїх колег-робітників.

— Що то ти записуєш на клаптиках? — питали в нього.

— Деякі свої думки...

— Для чого?

Яку відповідь міг дати на це запитання Зосим Дончук? Чи вдалось би йому переконливо пояснити чужинецькому оточенню, що "не хлібом єдиним живе людина", що, крім хліба, є ще прагнення до духовного харчу, є потреба викласти на папері свій неспокій... А коли б ще признався Дончук, що після праці він сидітиме до глибокої ночі за столом, відшліфовуючи ті його "думки", і не виспавшись, як слід, знову побіжить до фабричного варстату, реакція оточення була б коротка: "крейзі!"

Зрештою Дончукові зовсім не залежало на чужих оцінках. Він уперто йшов до поставленої собі мети: якомога більше сказати, розкрити правду життя на нашій поневоленій батьківщині, а також на місці нового поселення.

Книгам Зосима Дончука забезпечено довгий вік.

А. ГАЛАН

Зосим ДОНЧУК

САМІТНІСТЬ

(Гумореска)

Кожному відомо, що самотність — кара Божа. Ні тобі посваритися з ким, ні пісень заспівати, ні чарки веселенько хильнути. Кажу вам, — нема в світі гіршої халепи, безвигляднішого нудьгування, як чорна самотність. Про самотність співають тужливі пісні, про самотність складено безліч сумних казок, співчутливих оповідань, жаліб-

них повістей. І про цю недолю, людську журбу я знаю з особистого досвіду.

Прийдеш, бувало, з роботи в хату, ані борщу звареного, ані хата не заметена, ані грошей нема потреби витрачати.

Отже, самотність — це хвороба, що нищить людину.

В той же час розв'язати проблему самотності в Америці не так легко. Попробуйте знайти собі жінку, одружитися, розвіяти печаль самотності, коли ви не маєте авта, у вас у хаті нема телевізора, килимів, і ви не приносите з праці тижневого чека з трьома грубенькими цифрами. Коли б ваш чек був менший, то це була б для жінки, очевидно, порядної жінки, велика кривда.

А тому, що я хлопець кмітливий, то проблему самотності розв'язав іншим способом. Я завів собі "герлфренд". Це однаково, що й жінка, але менш вимоглива. Таким способом лікують самотність сорок відсотків американських чоловіків. Не одружуються, а жінку мають. Правда, ця жінка борщу варити не хоче, хату підмити відмовляється, але й чека не перевіряє. Зате в бар, кіно, чи на іншу розвагу без суперечки погоджується піти. Навіть більше: така герлфренд сама довідається, де й коли має бути весела розвага, в якому кіні висвітлюють цікавий фільм, або ж в якій крамниці оголошено випродаж, по знижці, жіночого взуття чи одягу.

І така поміч значно зменшує чоловікові турботи.

Тому то я й став на шлях спокійного, радісного, безжурного життя, знайшов собі герлфренд.

Розуміється, це була вже не молоденька "герл", хоч так звалася, це була, навіть, не молоденька вдовичка, що нещастя відірвало від неї чоловіка в якомусь нещасному випадку. Ні, моя герлфренд належала до тієї категорії вільних жінок, що зветься розвідницями. Моя приятелька мала вже три "діворси". Словом, жінка з досвідом.

От, ми й знайшли одне одного, заприятелювали, об'єдналися. Бо в об'єднанні сила. І не тільки сила, а й радість та спокій.

Першу нашу зустріч ми закріпили чаркою та купив я їй елегантні черевички.

І так почалося наше щасливе життя.

Кожної п'ятниці я приносив чека, а вона приходила до мене трохи прибрати мешкання. Обідали ми тими готовими американськими делікатесами, що я приносив з крамниці.

Трохи згодом вона намовила мене купити авто. Переконала, що куди ліпше робити прогулянки власним автом, як трястися трамваем або автобусом.

І я купив авто.

Повернувшись увечорі з прогулянки, ми зауважили, що нам нудно. Порадилися, і я купив телевізор.

І нам було весело, і ми були щасливі...

Очевидно, що я ж не міг везти свою герлфренд десь на люди в старому плащику. А коли вона одягла новий, подарований мною, то потерті рукавички й старий капелюшок ніяк їй не пасували.

Та вже, де двісті доларів на плащик, то не потрібно пускати сльозу за десятидоларовим капелюшком, чи за п'ятидоларовими рукавичками.

А моя герлфренд виглядала лялечкою.

І ми безмежно були щасливі...

В моєму помешканні був порядок, не так, як у Джана, що боявся герлфренд. У моїй кухні посуд увесь блищав, мов вимите люстерко, бо ми обідали в ресторані.

Моя приятелька ніколи не питала, скільки я заробляю. Для неї це не мало значення. Їй було байдуже, навіть, як я кдягнений, чи в мене черевки цілі, без латок, аби я купував для неї щось модне.

Чесна була в мене герлфренд!

Я вам кажу, ніколи не одружуйтесь. Шукайте герлфренд і будете щасливими.

Потім мене звільнили з праці, і я перейшов на безробіття. А моя приятелька злякалася і... зникла.

Оттакої!

ГУМОР І САТИРА

ГОСТРЕ ПЕРО І БЕЗ НЬОГО

Добре мати приятеля із гострим пером. Запроси його на якусь родинну оказію чи ювілей, і він тобі такою статтею віддячиться, так тебе розмалює, що й самому важко впізнати.

Дмитра Лиховолика — голову майже всіх товариств та установ у нашій громаді давно вже мусіла би зауважити та відзначити українська преса. Хоч чоловік ніби й не гордий і не шукає слави, все ж кому не цікаво довідатись, що люди знають та думають про тебе?

Якось, при нагоді, я й натякнув йому, що де-хто з меншими заслугами не сходить із сторінок наших газет, а хто, питаю, чув про вас поза місцевою громадою?

— Ну, то напиши!... — накрив він мене несподіванкою.

Легко сказати: "напиши". У мене, кажу, ні пера, ні зв'язків. Звернися, раджу йому, до Петра Гуньки. У нього немов із рукава...

— Отакі ви всі, — огірчено відповів Дмитро. — Помру, ніхто ані гавкне.

Не святі горшки ліплять. Разом, пропоную, й напишемо!

Життєвий шлях Дмитра виявився напричуд цікавим. Чого чоловік не пережив і не звідав... Десь-сять волонів шкір забракло б. Ціла повість виїшла. І як не скорочували, не конденсували, а на 15 сторінок довелося зупинитися. Тут вже сама, сказати б, есенція.

Що не стрічка — важлива подія, що не слово — найцікавіший момент. Так і залишили. Приклали по фотознімці і послали до всіх часописів. Одну копію навіть до Австралії надіслали. Не-хай читають.

Проходять місяці. Із затамованим віддыхом розгортаємо сторінки "свіжих" газет, але про Дмитра ані словечка...

А тим часом про інших пишуть, розмазують. Не рідко половина часопису дописам із громад відводиться.

— Тупе у тебе, брате, перо... Дивись, як треба писати, — не без гніву проказав оце він, пропонуючи надрукований у "Свободі" допис про золотий ювілей одного симпатичного подружжя в Каліфорнії.

У чверть сторінки (триста рядків) вправний дописувач спромігся втулити не лише усі шляхи, доріжки й перехрестя ювілянтів, але й ось такі інтригуючі деталі з їхнього побуту: "Дорко любить відбивати м'яч, однак не любить підіймати його з грища, бо докучливе пузо на перешкоді і вісімдесятка на карку, тому Марійка спішить на допомогу, бо в неї ще нема тих фізичних загроз, що в Дорка. Однак той м'яч часто стає причиною взаємних обвинувачень і гра кінчається без виграшу". ("Свобода" ч. 129 ц.р.).

І що я міг відповісти на допитливий погляд Дмитра Лиховолика? Не всім судилися гострі пера!

Ол. ШПИЛЬКА

ПІСНЯ ПРО РЕДАКТОРА-КАПІТАНА Й ПАПЕРОВІ АЙСБЕРГИ

(ред. М. Дальному — дружній шарж)

Кораблі потопують у морі,
Пливаки — часто в ріках, озерах,
Але в нас є такі редактори,
Що потонути мали в паперах.

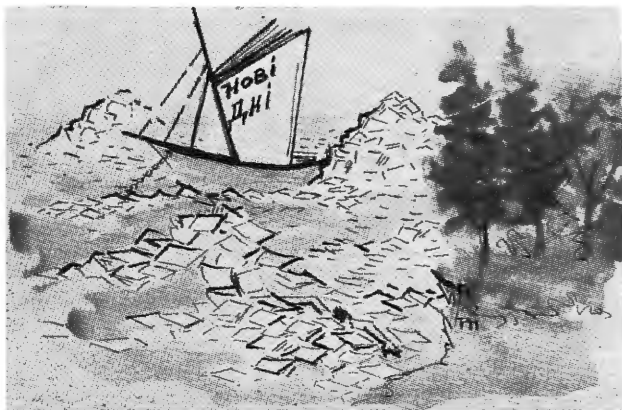
Насувались айсберги паперу
Звідусіль без кінця, без упину,
С.О.С.! — Донеслося з етеру —
Корабель і залога загинуть!

Але де там! Як чайка козацька
Капітан обминає "галери",
Повний кіш редакційний зненацька,
В нім папери, папери, папери...

І чого ж капітан не поборе,
Переживши "айсбергську аферу"?
Та тепер він гуляє в Пайн Форест,
Знов збираючи... гори паперу.

4. VIII. 1978

І. Ж а к

"НОВІ ДНІ", жовтень 1978

РОЗМОВИ

В голодний повоєнний час
Два німці розмовляли в поїзді
Про хліб і сало.
Доволі довго це тривало.
Комусь із наших врешті надоїло:
"Чому ви тільки про одне й те саме,
Немає теми іншої між вами?
Лиш хліб і сало, хліб і сало!"
"Говорить кожний лиш про те,
Чого у нього мало."

— — — — —
Тепер мені згадався той далекий час
Як про культуру всі заговорили в нас.

І. Ж а к
6. V. 1976

С Ф У Ч О

(Світова Федерація Українських Чоловічих
Організацій)

Облили діячку холодні поти,
Попала вона в жахливі клопоти,
(На щастя був це тільки сон,
Де чоловік і син горлали в унісон):
"Ми хочемо по-людськи жити,
Обіди мати смаковиті,
Обридло нам консерви їсти,
Тож стали ми — маскуліністи!
Порядку хочем, чистої постелі!
(Діячки справи невеселі)
Иди тепер ти заробляти,
Ми пильнуватимемо хати!
Ще й створимо Союз Мужчин,
(Два або й три, щоб не один!)
Пізніше буде, слухай кумо,
Ще наше СФУЧО або СФУМО!"
Була в цім певна доза рації
Відносно рівноправності й еманципації.
"Ми писанки вживатимем як зброю,
На демонстрації носитимем з собою:
Попам'ятають Об'єднані Нації
Сфучівські наші демонстрації!"
Діячка бачить — скрізь плякати: "Нумо,
Вступайте всі у члени СФУМО!"
Облили діячку холодні поти,
Попала вона в жахливі клопоти!
І крикнула крізь сон:
"Не буде сходинок і чаю,
Бо я тепер часу не маю!"

І. Ж а к
8. VI. 1977

ПРОСИМО ВИПРАВИТИ

У сатирі "Лови на їжака" ("Нові дні", ч. 340, стор. 11) останній рядок має звучати так: Спочивала в холодочку Івга Жак.

Просимо вибачити за прикрий недогляд. — РЕД.

Гордість без упереджень

Усі ми прагнемо самопошани... і поваги наших сусідів та приятелів.

Як вільні громадяни, що проживають у демократичному суспільстві Канади, ми маємо право затримати й надалі свої культурні цінності, релігійне виховання, історію і самобутність. **Перш за все ми маємо право бути вільними від упереджень і переслідування...** право жити в єдності серед нації, в якій ми всі рівні... де ніхто не "кращий".

Ваш канадський уряд уможливило це все шляхом постійної політики багатокультурності. Ця політика дозволяє всім нам, як рівним, зберегти нашу культурну спадщину та свідомість про неї і допомагає нам краще зрозуміти один одного. Політика багатокультурності здійснюється шляхом низки різноманітних програм, в яких приймають участь провінційні уряди, освітні системи, засоби зв'язку (преса, радіо, телебачення тощо), громадські угруповання... і нарід Канади.

Одним з важливих завдань вашого Міністерства Багатокультурності є забезпечити однакові можливості для всіх канадців, без огляду на їх культурну приналежність.

Політика багатокультурності вашого канадського уряду допомагає нам усім навчитись краще жити разом, породжуючи у нас гордість за себе, за наші культурні джерела й багатства, за нашу націю. Гордість... без упереджень!

Дост. Норман Кафік,
Міністер Багатокультурності

Multiculturalism

unity through human understanding

Honourable Norman Cafik
Minister of State
Multiculturalism

L'honorable Norman Cafik
Ministre d'Etat
Multiculturalisme

ЮГОСЛАВСЬКИЙ ТИЖДЕНЬ

Югославія приваблювала мене ще з того часу, коли Тіто, у відповідь на вивоз Сталіна в 1948 році, повів свою тоді відсталу й зруйновану війною країну окремих, ні від кого незалежним "третьім шляхом". Відтоді я прочитав про цю невелику, але винятково цікаву державу дуже багато, а дещо про неї й написав. Проте писати більше не рішався, — хоч не раз і треба було, — поки не побачу її власними очима.

Звичайно нагод для проведення в Югославії коротких вакацій не бракувало, тим більше, що югославські ціни належали завжди до найнижчих. Не випадало однак їхати до Югославії, не оглянувши передше Великобританії з її королівськими замками, Франції з її Парижем і Рів'єрою, Риму з базилікою св. Петра чи, хоча б, Мадриду з переславленим Прадо. Та й щиро кажучи — бракувало відваги. Не тому, що страшно було зникнути за "залізною заслоною", а тому, щоб не взяли 105-відсоткові патріоти на язика: "...і чого його туди понесло! А чи ж ми не казали?"

Але після того, як я довідався, що чимало з тих патріотів потайки самі вже побували в Югославії — відважився поїхати туди і я грішний. Не вдалося мені підмовити на цю авантюру нікого з ближчих колег, щоб підтримали товариство. Зате моїй дружині, в якій більше вродженого дипломатичного хисту, пощастило намовити до подорожі двох приятельок — пані Нілу й пані Ніну. Знаючи, що частина югославів ісповідує іслам, я прийшов до висновку, що моя подорож у товаристві аж трьох дам не повинна викликати там особливого підозріння.

Субота 14 травня

Спочатку ми плянували летіти з торонтського аеродрому прямо до чарівного Дубровніка на приватному чартерованому літаку Югославської повітряної лінії (ІАТ) у п'ятницю 13 травня. Але тому, що всі ми, звичайно, незабобонні й однаково не любимо тринадцятки, — майже одноголосно вирішили перенести наш відліт на 14 травня й летіти до маловідомого Спліту, жертвуючи навіть цілоденним рейсом уздовж мальовничого далматського побережжя.

Треба сказати, що в даному випадку наше рішення виявилось далекозорим, бо коли ми приїхали 14 травня на аеродром, нам сказали, що літака до Дубровніка вчора не було, не буде сьогодні й до Спліту. Наш літак застряг десь в Австралії з причини страйку якоїсь там робітничої спілки й прилетить аж узавтра.

Представник ІАТ доброю англійською мовою попросив трохи винувати вибачення за те, що Югославія не може прислати нам запасного літака, і запевнив, що для всіх пасажирів з-поза Торонто "Сан-флайт" зарезервував першоклас-

ний готель "Констелейшен", з купонами на вечерю й сніданок.

На запитання, чому на летовищі не можна виміняти доларів на югославські динари, представник ІАТ ще більш вибачно пояснив, що югославська валюта тим часом слабка, на неї за кордоном малий попит, тому виміняємо долари на динари будь-де в Югославії за вигіднішим для нас курсом, ніж у Канаді. Чи признався б якийсь радянський чиновник, що їхня валюта й досі слабка і що високу вимінну ціну карбованця втримують штучно за допомогою різних офіційних махінацій і кар?

Ця скромність і щирість першого зустрічного режимного югославця трохи розвіяла наше розчарування спізненим відлетом і ми провели перший день свого югославського тижня в торонтському, зрештою люксовому, готелі без особливого ремствування. Добре повечерявши, ми розклалися в нашій кімнаті, включили кольорову телевізію, а опісля почали читати путівник про казкові міста, які скоро побачимо, і про ті, що їх через брак часу, на жаль, не побачимо.

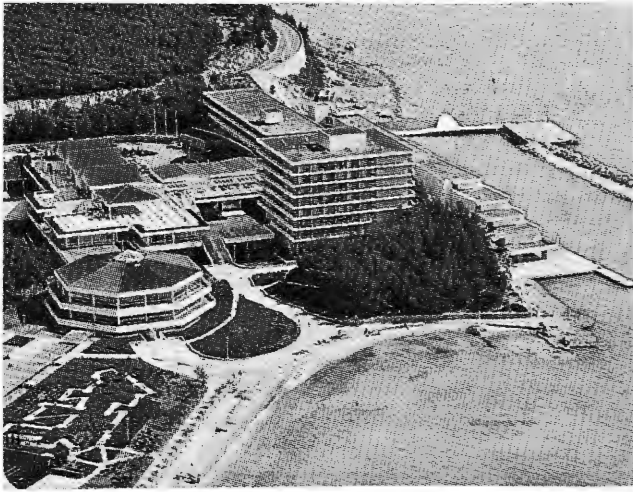
Неділя 15 травня

Чудовий соняшний весняний день. Таких днів небагато в Канаді, — аж жаль виїжджати. Наш Боеінг 707 прилетів із другого кінця світу десь по дванадцятій. Довго механіки його оглядали й перевіряли. У почекальні несподівано наштовхуюсь на С. Др-овського і його дружину. Востаннє ми бачились у Німеччині менш-більш тоді, як Сталін посварився з Тіто. Ідемо цим самим літаком!

Знайомлю їх із своїми панями. Бачу, Др-овські трохи підозріло на мене споглядають. Вони ж пам'ятають мене як скромного, несміливого самітника. Запевняю їх, що ми цілком не змінилися; тільки діти наші за той час повиростали. Не знаю, чи вони повірили мені остаточно...

Нарешті літак готовий. Входимо, западаливо шукаючи своїх місць, бо нас попередили, що в югославських літаках це справа ніколи не певна. Незважаючи на сусідні номери квитків, часто доводиться чоловікові сидіти в одному, а дружині в іншому кінці літака. Зрештою, може, це й не така погана ідея для скріплення подружньої гармонії... Цим разом, однак, наші місця чекали на нас. Тільки сусідні місця наших приятельок були вже зайняті також легітимними претендентами (як це робиться — мені не вдалось встановити) і для них підшукали інші, навіть вигідніші місця.

Розсівшись, я почав розглядати літак. Він був чистий, але старенький, сидіння тіснуваті, повітирані, місцями навіть полатані. Видно — зін давно відслужив кожну копійку, яку заплатили югослави американській фірмі за нього, якщо взагалі вони будь-що платили. І як то він нас

Готель "Лав" у Спліті

повезе в таку далеку дорогу без зупинки? — за-
крався сумнів.

Але довго сумніватись не довелося. Наш Боє-
інг 707 майже непомітно виманеврував до старту,
розігнався й легко відбився від канадської землі.
І треба признати, що незважаючи на бурю десь
над Атлантийським океаном і знов над Альпами,
такого рівного, спокійного, впевненого лету ми
ніколи не мали, навіть на новісіньких джумбо-
джетах. Я не пробував довідатись, де югослави
навчилися так добре літати, але літати вони
вміють, у чому ми переконалися й пізніше в до-
розі до Атен, і повертаючись назад до Канади
з іншою залогою літака.

Цікаво відзначити, що залага не була навіть
у справжніх уніформах. Також стюардес не під-
бирають там за красою ані за фігурами, й убрані
вони по-цивільному, в різнокольоровому платті.
Ніде в літаку не було ані патріотично-партійних
закликів, ані портретів вождів, ані навіть черво-
ної зірки. Були тільки найкращі написи ан-
глійською й хорватською мовами. Кожне місце в
літаку зайняте канадськими туристами, хоч то
тут то там чути й слов'янську мову дітей та до-
рослих: це югославці, що повертаються з відвідин
рідні у Канаді або емігранти, що їдуть відвідати
батьківщину. Члени залози стримані й офіційні,
але на питання відповідають ввічливо, без патосу
й пропаганди. Ніщо в літаку не нагадує своєрід-
ного духу "соціалізму", ні навіть того, що це
літак, будь-що-будь, таки диктаторської країни.

Вечерю подали канадську, але першої якості.
Пити давали більше, ніж на всіх інших літаках.
А кому й цього було замало — ті стояли біля
буфету з склянками в руках, поки тримали їх
ноги. Деякі наші співгромадяни (й співгромадян-
ки), відомі зі своєї скупости, користали з цієї
слов'янської гостинности аж по саме нікуди...

Ми летіли назустріч ранкові, що зустрів нас
нас засніженими шпильями Альп, і, не відчуваючи
ні страху, ні втоми, спокійно приземлилися на
невеликому летовищі посеред гір, недалеко рим-
сько-хорватського Спліту чи кол. Спалято.

Понеділок 16 травня

Перша річ, що кинулась нам в очі на югослав-
ській землі — це американський військовий літак
і виструнчені воюки американської морської піхо-
ти на варті біля нього. Я, на щастя, не наслідився
їх фотографувати, ні навіть питати, що вони тут
роблять, але від самої їх присутности стало ще
спокійніше на душі.

Митні урядовці з червоними зірками на каш-
кетах трохи захитали той спокій, хоч причин до
хвилювання фактично не було. Вони автоматично
били всім печатки в паспортів, не заглядаю-
ючи нікому ані в обличчя, ані у валізки. У по-
чекальні вже чекали нас молоді, усміхнені гіді
з подорожньої агенції "Атлас", викрикуючи на-
зви наших готелів. Посортувавши нас у групи
й правильно відчитавши прізвища кожного з нас,
— повели нас до під'їзду, де чекали довгі но-
венькі автобуси з великими номерами й написа-
ми "Атлас". Симпатичні студенти вже вкладали
до них наші валізки. Мої пані, які ніколи не
пасли задніх, перші ввійшли до автобуса й роз-
сілися зразу за нашим чорним шофером-чорно-
горцем і ясноволосим гідом-словенцем. Уся про-
цедура на летовищі тривала багато коротше, ніж
у будь-якій іншій країні. Це була цілком не сло-
в'янська прецизність і точність.

Пізніше мене запевняли, що цю точність юго-
славці навчилися застосовувати тільки до тури-
стів. Коли ж ідеться про місцевих, то ви можете
вийти на зупинку о 11-й годині й все ще встиг-
нете на автобус, який мав відійти о 9-й. Мені не
довелось перевірити правдивости цього твер-
дження: міські автобуси ходять часто й на час.

Готель "Лав" розташований на казкових зеле-
них терасах над морем, по той бік міста. З лето-
вища — півгодини їзди. Подивляємо буйну горо-
дину, зелені виноградники й оливкові, абрикосо-
ві та черешневі сади, що простяглися обабіч
асфальтового шосе аж до недалеких гір. Поміж
овочевими деревами — море червоних маків.
Жодна книжка, жоден путівник не підготували
мене до того, що вже в половині травня я по-
бачу — і не в південній, а в середній Хорватії, —
як угинаються галуззя від спілих черешень.
Правда, пізніше мені стало відомо, що таких уро-
жайних і так добре захищених від холодних ві-
трів долин тут можна порахувати на пальцях
однієї руки...

Та не можна було безперервно милуватись
тією чудовою природою, бо наш ясноволосий
Петро, з мікрофоном у руках, успішно конкуру-
вав з нею на кожному закруті. Від його добро-
душних, гумористичних реплік про свою країну,
а зокрема про околиці Спліту, висловлюваних
невимушено найкращою англійською мовою,
весь автобус щоразу заливав рідкісний серед
англосаксів глибокий регіт.

— Чи бачите оцей безперервний ряд високих
жовтих квітів обабіч дороги?

— Шу-ур!!!

— Наше давнє прислів'я каже, що югославські
жінки найкращі і найсердечніші в ту пору, коли
ці квіти цвітуть.

І цього твердження мені не довелося перевірити, отож, може, це одна з причин, чому мене тягне побачити Югославію знову. Хоч моя дружина, яка бачила більше світу, ніж я, і якій перестала снитися навіть Греція її пращурів, мусить мати інші причини, чому так притягає її саме Югославія. На жаль, у Канаді, де ми завжди такі дуже зайняті, досі не було змоги про це як слід поговорити...

Другу пораду нашого гіда ми використали цілковито: він радив нам не торгуватись у державних і кооперативних крамницях, але не поспішати давати більше половини запропонованої ціни в усіх приватних торгових місцях. Інакше, мовляв, нас уважатимуть наївними буржуазними дурнями. Глибше наш Петро не залазив у політику, не розхвалював соціалізму навіть "з людським обличчям", не громив капіталізму, й за цей такт я щиро бажаю, щоб йому якнайскоріше виріс — природно чи штучно — його бракующий передній зуб.

Спліт у моїй географії був досі майже білою плямою, тому я чимало здивувався, коли побачив з окраїни панораму великого міста з десятками височезних кранів і з сотнями якщо й не хмародерів, то все таки високих, модерних восьми чи десятиповерхових мешканевих будинків. Спліт — це сьогодні другий за величиною — після Рекі — югославський порт і культурний центр Далматії.

Приїхавши до свого казкового готелю, збудованого вже після війни за приватною ініціативою, більшість нашої групи вирішила відпочивати чи й проспастись. Ми ж — промивши нашвидку очі й розклавши свої валізки — вибігли на шосе, щоб зловити місцевий автобус до Спліту. З нетерпіння ми зупинили перший фольксваген і він, на диво, став.

— Куди?

— До палацу Діоклетіяна.

— Сідайте.

По дорозі ми розговорилися. Спочатку англійською, а пізніше німецькою мовою. виявилось, що наш інтелігентний добродій — місцевий німець, представник всесвітньовідомої німецької фірми аспірини. Я здивувався, бо хоч знав, що в Югославії живе майже мільйон албанців (звідси вороже ставлення Албанії до Югославії), понад півмільйона мадярів, понад 250,000 турків, і чимало румунів, українців, чехів та інших національностей, проте я чомусь думав, що всі югославські німці та італійці були змушені залишити Югославію після закінчення війни.

— Це не так. Всі німці й італійці, які не співпрацювали з окупантами, мали право залишитись і більшість залишилась, — пояснив наш добродій. Пізніше ми прийшли до висновку, що Югославія й тепер майже окупована німцями, тільки не військовими, а туристами й представниками різних німецьких фірм.

Наш новий знайомий уміло вів свій фольксваген серед неможливого руху й зупинився в самому центрі міста.

— Приїхали. Це тут, — кивнув на височезний старий мур.

Хоч у сучасній Югославії не належить давати й брати "типи", він, як зрештою й інші, з задоволенням узяв п'ять доларів "за бензину", а ми були вдячні, що приїхали куди треба, не гаючи часу.

На жаль, не завваживши Золотої брами й ніде не бачучи славного палацу римського імператора, ми попрямували вздовж муру в протилежному напрямку. На розі звернули наліво, пропустили й Залізну браму і, пройшовши з кілометр, раптом опинилися на широкій надбережній (Тітова обала) з рядами грубелезних пальм, які пам'ятають якщо не Діоклетіяна, то напевно Наполеона. Це була чергова несподіванка, бо знайти в Спліті розкішні пальми, ніж будь-де на Фльоріді чи Рів'єрі, ми таки не чекали.

Ми звернули ще раз наліво, побачивши недалечко вівіску туристичного бюро.

— Скажіть, будь-ласка, де ж той ваш палац римського імператора? Ми йдемо вже півгодини, а нам усе кажуть — далі й далі...

Дівчина за бюрою, що чула це питання, мабуть, сто разів кожного дня, відповіла радше недбало:

— Та ви ж і зараз у палацу. Але якщо хочете оглянути весь із середини, пройдіть ще метрів сто й зверніть наліво в Бронзову браму.

Не описуватиму детально цього "палацу", збудованого в роках 295-305 одним з останніх переслідувачів християн. Досить сказати, що іронія історії переробила його мавзолей на християнську катедру. В межах палацу є ще п'ять церков (одні діючі, інші в стадії реставрації). Хорвати вмють зберігати, реставрувати й цінити пам'ятки своєї (і не своєї) історії та культури! В палацу, під голим небом, зібрано одну з найбільших у світі колекцій єгипетської, грецької й римської скульптури. Палац ніколи не був допущений до стану руїни. Його завжди реставрували й завжди жили в ньому люди. Десять років тому жило в ньому 2000 людей у 400 відновлених квартирах. Тепер живе там понад 7000 мешканців.

Про Спліт, його бурхливу історію, музеї, галерії, парки, пляжі — можна писати не журнальну статтю, а цілу книжку. Після обіду ми ще видряпались на південний схил гори Мар'яна, щоб оглянути музей найвидатнішого скульптора ХХ-го століття — Мештровіча. Лізти ще вище, оглядати парк екзотичних рослин, у нас уже не вистачило сил.

Ми повернулися до готелю місцевим автобусом саме на вечерю. І щойно тоді пригадали, що треба забрати свої паспорти.

Вікторок 17 травня

Рано-вранці вибираємось в цілоденну подорож на північний захід, у район славних водоспадів на річці Кирка. Ціна такої подорожі, у вигідному охолоджуваному автобусі німецького виробу, разом з фаховим провідником і першокласним обідом, — усього 270 динарів (біля 15 дол.), цебто майже на половину дешевше, ніж подібні прогулянки в інших країнах.

По дорозі маємо оглянути також розкопки великого римського міста Салона (Солін), знищеного доценту на початку сьомого століття аварами, місто-музей Трогір, що колись конкурував із Сплітом, катедру св. Якова в Шібеніку й багато чого іншого.

Минаємо зліва вічно задимлений і запорошений цементовий завод, що занечищує повітря більшої частини Спліту.

— Лиш гляньте, чи ж це не злочин? "Вони" завжди будують такі монстри там, де не можна, — коментує обурено наша молода провідниця. Щось не подібне на те, що їй наказали таке говорити...

Праворуч видніє римський акведук, яким усе ще тече вода з річки Ядер до міста. Замало в нас часу, щоб докладно оглянути добре впорядковані розкопки Салона. Чомусь мені здається, що саме тут працював Олег Ольжич із Гарвардською експедицією в 30-ті роки.

Хоч заснований греками ще в 4-му ст. до Христа, Трогір зберігся як середньовічне місто-музей. Спліт розкинутий широко над заливом і не має свого специфічного стилю: це, фактично, три різні міста в одному. В Трогірі не тільки кожний будинок, а й кожний камінь глибоко зріс в історію цього міста. До невеличкої ринкової площі вулички вузькі. Ними навряд чи проїде авто або й віз. Крамнички малі, темні, переважно приватні з золотими й срібними виробами та іншими сувенірами. Жінки, як звичайно, приміряють, прицінюються. Але ж у нас тільки 15 звинин, а хочеться оглянути бодай катедру св. Лавра, протектора міста, яку будували аж триста років!

Оглянувши мініатюрну святиню, заходимо в невеликий підвал. За столом — молодий священик, похорий на полицая. Не дивно: у цій кімнатці ціла скарбниця золотих хрестів, чаш, ланцюгів та оздоб, що їх дарували катедрі місцеві патриції. При пояснюванні, що й від кого — у нашої провідниці блищать з гордості очі: це ж історія її країни! Під час війни цей скарб заховали, щоб ніщо не попало до рук окупантів.

Дорога в'ється на захід позв маленьке рибальське Маріно, розташоване лиш на якийсь фут над поземом моря: стає дивно, як його не затопить у "буру" вода. Тут займаються "риболовством" коралів і губок. Далі мерський берег губиться і ми вперше в'їжджаємо у справжні балкани (з турецької — гори). Куди око сягне — безперервні брили рудоватих скель, із темно-зеленими цятками здичавілих оливкових кущів. Лиш де-не-де біля дороги стоїть занедбана камінна хата, з ослом чи козою на прив'язі. Тут віками доводилось вести боротьбу дослівно за кожну п'ядь неродючої "землі", за кожну дірку в розкришеній скелі, щоб довести її до стану, в якому могло б прийнятись оливкове деревце. Сьогодні ці оливкові "фарми" доживають останні дні свого довгого віку.

— Ось гляньте навколо. Хіба тут можна жити? Хіба дивно, що молодь хоче кращого життя й відходить до міст, до шкіл... Тепер вам стане ясніше, чому нам потрібна туристська індустрія, — говорить наша провідниця.

Як кому, а мені ясно... Проїжджаємо ще через пару невеличких сіл. У кожному, на почесному місці, великий кам'яний пам'ятник місцевим партизанам, поляглим в останній війні, з довгими списками імен і прізвиськ на кожній стіні. І де їх стільки набралось у таких малих селах?

— Вони полягли не тут, бо тут, у відкритих горах, неможливо було чинити спротив. Вони продирались верхами гір далеко на схід у лісисті райони... — пояснює наша Катя, немов читаючи мої думки.

Але я думаю більше про Україну й про своїх найкращих друзів, які також продирались у лісисті райони... Де їхні пам'ятники чи бодай списки їхніх імен? А чейже ці, отут, збудовані не за директивою з центру, а таки з місцевої ініціативи, бо в кожному свій стиль, своя жива душа, а не казенний жест для "так годиться"...

Ось і гарне старе місто Шібенік — на горі біля самого моря. Тут ми зупиняємося понад годину, тут і пообідаємо в надбереженому готелі-ресторані. Знову вузькі середньовічні вулички, над якими висить попрана білизна. Порівняно багато крамниць з текстильними і шкіряними виробами. Приватні, кооперативні й державні. Якщо б не знав, подумав би — Неаполь чи інше старе середземноморське місто. Рішуче не слов'янський характер. Але з дівочої школи линуть слов'янські, хоч і трохи заагресивні мелодії. Ось вийшли зі школи охайно вбрані дівчата на міську площу й таки накликали хлопців, у новеньких синіх джинсах, з другої школи...

Оглядаю добре збережені руїни старої фортеці міста-героя. Тут під час війни такі ж хлопці роззброїли цілу італійську дивізію й ставили ошір німецьким панцерам. Дивлюсь погруддя молодих героїв: дати їх народження менш-більш ті ж, що й моя... Оглядаємо одну з найкращих катедр Адриатики — св. Якова. Її будували Франческо ді Джіакомо, Джіовані Орсіні, Микола Флорентійський і Юрій Далматський.

Смачний обід і півпляшки доброго місцевого "кастелю" (мої пані розщедрились і підлили мені більше, ніж була моя частка) поправили мій настрій і я навіть простив собі незнання факту, що гирло річки Кирка, мабуть, ширше й глибше за гирло Дніпра, Дунаю чи й Волги (воно кілька миль ширини й 147 фітів глибини). Чейже в Югославії є чимало рік, які несподівано впливають з-під гір (напр. в Дубровніку) або зникають під горами, мов би їх і не було...

Сімнадцять каскадів водоспадів на Кирці хоч і не належать до сімох чудес світу, проте варті того, щоб їх побачити. Правда, тільки моя дружина й пані Ніна бачили всіх їх. Я ж з Нілою побоялись крутих східців униз (а ще більше — назад угору) й завернули з четвертини дороги, щоб сісти спокійно в альтанці послухати жаб'ячий хіри і погугорити про... "Нові дні".

Повертаючись назад до автобуса, я мав перший і останній конфлікт з представником югославського "режиму".

Високий, жилавий старший хорват, який при вході просив мене поспробувати жовтаву рідину,

УКРАЇНСЬКА МОВА В АМЕРИЦІ

I. Русизми в мові американських українців

(Стаття дев'ята)

У липневому числі однієї української газети автор статті (за фахом інженер) пише: "В книжці *довжників*... зустрічаємо прізвище першого президента Америки"... Русизм "довжників" (від рос. "должников") треба замінити українським словом "боржників". Приклади: "Боржник весело бере, а сумно віддає" (українське прислів'я). "Ви мій боржник. Я стягну з вас те, що ви мені завинили" (См.). У Рос.-Укр. словнику (1924) є ще один відповідник — слово "винуватець". Приклади: "Вони, звичайно, були неоплатними *винуватцями*" (Доман.). "І прости нам провини наші, як і ми прощаємо *винуватцям* нашим". Є ще й слово "позичальник".

Дуже незграбний вислів: "...університетів, які займаються українськими дисциплінами" краще було б передати такими словами: "університетів, в яких викладають дисципліни з ділянки українознавства". Або: "університетів, в яких викладають україністику".

Цілком несподівано в газетній статті трапляється ще й такий непотрібний і шкідливий русизм: "насікомі" (від рос. "насекомые"). Дивно, що автор статті не знає про існування українського слова "комахи".

А ось ще один прикрий русизм: "краса *окруження*" (від рос. "окружения"). Українські відповідники: "оточення". А в даному контексті найкраще замінити цей неукраїнський вислів словами: "краса *природи*".

Або ще ось такий русизм: "треба *отворити* двері" (від рос. "отворить"). Чомусь автор статті

яку він продавав, а я відмовився, — кивав мені пальцем до себе. Ми підійшли до нього разом.

— Ти в мене не купив, а ось у того, сякого-такого, купив пляшку, — звернувся до мене претенсійно.

— То не я купив. Ви ж бачили, що намовила жінка, — почав я боронитись.

— А що ти за мужчина, що слухаєш жінку? Ніколи цього не роби. Я ж тобі казав, що моя сливовіца найкраща. Я ж нею вилікував свій шлунок. Всього сорок динарів цим разом.

— Вибачте, ми ж уже маємо пляшку, — сказав я і, відвернувшись, пішов.

Але добросердечна пані Ніна, слухаючи цю нашу розмову, не витримала й купила в нього другу пляшку. І перевезла обидві через Грецію і знову через Югославію аж до Торонто. Ось, що означає справжня відвага! А ми свою пляшку пили й пили, й не допивши — вилили.

(Закінчення в наступному числі)

забув таке загальновідоме слово "відчиняти". Приклади: "Поспішає до хати, стукає в двері, мати *відчиняє*, не виходячи" (Л. Українка). "На волю мені ти двері *одчиниш*" (Т. Шевченко).

Прийменниковий зворот "при допомогі" — русизм (від рос. "при помощи"). Українські відповідники: "ЗА допомогою" або "ЗА поміччю". Синтаксичний русизм "постачає їх *інформаціями*" (від рос. "снабжает их *информацией*") треба замінити українським висловом: "постачає ім *інформації*".

Явно порушують норми української літературної мови такі невдалі речення: "поодинокі члени (?) української інтелігенції *постепенно* (від рос. "постепенно") ліквідувались". Все це речення треба переробити, відкинувши неодоладні слова "члени" і "постепенно". І тоді це речення звучало б так: "поодиноких представників української інтелігенції поступово ліквідували". Так само і в реченні "позбуваються *ПОСТИПЕННО* (?) старого гріха" слово "постипенно" треба рішуче відкинути й замінити його українським словом "поступово".

Звертаємо особливу увагу на засмічення української мови численними русизмами "поступати", "поступити" (від рос. "поступать", "поступить"). Ось кілька прикладів такого жахливого засмічення: "...*поступила* на працю", "вони *поступили* б так само, як Володя", "будуть *поступати* згідно *вказівок*" і т. д. Українські відповідники: "стати на працю", "злаштуватися на роботу", "вони *поводилися* так само, як В.", "будуть *чинити* (робити) згідно з *вказівками*". Інші приклади: "*Чинімо* так, як *чинять адвокати*" (Куліш). *Вступати, вступити, іти, піти* у школу, до школи, на посаду.

Українське слово "поступати" вживається лише в значенні "іти", "ступати": "Біжать, *поступаючи* злегка, газелі струнки, сторожки" (Л. Українка).

Найновіший академічний словник української мови, реєструючи окремі випадки вживання слова "поступати" в значенні "злаштуватися на роботу" та в значенні "діяти певним чином", зазначає, що таке вживання слова "поступати" не *відповідає нормам сучасної української літературної мови*. Ненормативність такого вживання слова позначається словами: "розмовне", "рідко".

Речення "Нам треба над цим *поступком* (?) *основно* (?) *застановитися* (?)". Тут *троє слів* не належать до української літературної мови! Замість русизму "поступком" (від рос. "поступком") треба сказати: "вчинком". Зам. діалектизму "основно" треба казати: "грунтовно", "серйозно", "добре". Замість польонізму "застановитися" (від польського слова "zastanawiać się") треба казати "подумати", "поміркувати". А найкраще це невдале речення, побудоване за польською *синтаксою*, відкинути й замінити його

українським реченням: "Ми повинні звернути особливу увагу на цей вчинок".

А недавно ми прочитали дивовижне коструbate речення, побудоване за законами польської синтакси та ще й з двома лексичними русизмами! Ось це речення: "Г. потрясеній відібранням йому советського громадянства". Згідно з законами української мови кажуть "відібрати від ко-го", а не "відібрати кому". Натомість польською мовою кажуть: "odebrać, zabrać pasażerom bilety". А по-українському кажуть "відібрати ВІД пасажирів". "Потрясеній" — русизм (від рос. потрясенный). Слово "советський" — русизм (від рос. советский). Все речення без польської синтакси та без двох русизмів звучало б так: "Г. був обурений позбавленням його радянського громадянства". Замість русизму "потрясеній" можна сказати "вражений".

Дуже поширений в пресі русизм "принимати" (рос. "принимать") та "приниматися" (рос. "приниматься"). Про ці русизми вже згадували, але вважаємо за потрібне ще раз звернути увагу на них. Ось вислів із двох слів — одно слово польське, а друге — російське. "Згори приймається". "Польонізм "згори" (від польського слова "z góry"), українські відповідники: "заздалегідь", "зарані". Замість русизму "приймається" (рос. "принимается") треба казати "приймається".

В реченні "Організації не приймають (?) кожену групу" слово "приймають" треба відкинути й замінити його українським словом "приймають".

Ще й досі дехто уперто пише: "приймає участь" (від рос. "принимает"). Час уже запам'ятати, що по-українському треба казати. "БЕРЕ участь".

Замість "тюремної решітки" (рос. "решетки") треба казати: "...ГРАТ". Приклади: "за ґратами сидіти", "за ґрати потрапити". "На світ дивився, мов крізь ґрати" (М. Рильський). "Не допоможуть катам ґрати — весь народ не закувати" (Укр. прислів'я).

Замість "розложити державу" (від рос. "разложить") треба казати: "розкласти". Приклади: "Ти навіть не уявляєш собі, як цей сотник у твоєму ж воєводстві розкладає людей". (Ле. "Наливайко").

А ось цікаве речення-калямбур: "...студентів, що ліниво РОЗЛОЖИЛИСЯ у затінку РОЗЛОЖИХ дерев Гарварду". Відкинувши русизм "розложилися" (рос. "разложились"), можна було б уникнути й непотрібного калямбуру. Зам. русизму треба було б вжити слово "лежали".

Замість русизму "розприділяють" (від рос. "распределяют") треба казати "розподіляють".

У реченні "вони не скривали свого подиву" русизм "скривали" (від рос. скрывали) треба замінити українським словом "приховували". Слово "приховувати" вживається в значенні стримувати, гамувати свої почуття: "Патер спустив додолу очі, приховуючи радість" (З. Тулуб).

Замість русизму "слухи" (від рос. "слухи") треба казати: "чутки", "погослки". Приклади: "Серед моря самих дивоглядних погослок... годі було орієнтуватись" (М. Коц.). "Чутка про не-

звичайні події дійшла і до Мір'єм" (Коц.). "Так от чутки недобрі йдуть про тебе..." (Л. Укр.).

Замість "торжественно" (рос. "торжественно") вшановано пам'ять" треба казати: "урочисто...". Напр.: "Піднесено й урочисто відзначив український народ дні сотих роковин з дня смерті Т. Г. Шевченка".

"Не успокоював" публіки". Тут русизм "успокоював" (від рос. "успокаивал") треба замінити українським словом "заспокоював". Крім того, рос. слово "успокоювать" має ще такі українські відповідники: "утишувати", "угамовувати", "утихомирювати".

Одна письменниця, описуючи природу Фльоріди, пише: "цвіти, подихи пальм". Але навіщо вживати русизм "цвіти" (від рос. цветы), коли у нас є своє українське слово "квіти" і багато інших слів, утворених від цього кореня: квітка, квітень, квітковий, квітник, квітнути, квітчастий, квітчатися і т. д.

Є в українській мові й слово "цвіт" в ЗБІРНОМУ значенні: "липовий цвіт", "яблуні в повному цвіту". "Це ще тільки цвіт, а ягоди будуть" (Прислів'я). "На цвіту прибитий" (Прислів'я).

Одна з найпоширеніших помилок нашої преси в США — це намагання русифікувати чужі імена й прізвища. Проти такої русифікаційної практики треба рішуче боротися. В українській мові весь час існувало й тепер існує правило передавати східнослов'янські імена в такій формі, в якій вони вживаються в українській мові. Цього правила додержуються й тепер у сучасній Україні. Цього правила додержується й наша еміграційна "Енциклопедія Українознавства", а також УВАН, журнал "Сучасність", "Нові дні" та ін. На підставі цього правила пишуть: Олександр Пушкін, Володимир Буковський, Микита Хрущов і т. д. Але в газетах нещадно калічать мову, намагаючись передати російську вимову чужих імен і прізвищ: Клокоф (треба: Клоков), Беляєф (треба: Беляєв), Павєл (треба: Павло), Некрасоф (треба: Некрасов), Фьодор Кулаков (треба: Федір), Владімір Буковскій (треба: Володимир Буковський), Пьотра (треба: Петра), Леоноф (треба: Леонов), Ніколай Патоліцев (треба: Микола Патолічев). Доходить до того, що навіть прізвища українців русифікують і пишуть: "Ніколай Подгорний" замість "Микола Підгорний".

Трапляються часом і такі морфологічні русизми, коли за російськими зразками не відмінюють прізвища на -енко і пишуть: "Петра Кондратенко". По-українському треба казати: "Петра Кондратенка".

Цілком суперечить законам української мови й дуже поширена практика (очевидно під впливом англійської мови) калічити прізвища жінок, називаючи їх чоловічими прізвищами: Оля Попов (треба: Оля Попова), Марія Іванчишин (треба: Іванчишина), Олена Худий (треба: Худа), Тетяна Погорілий (треба: Погоріла), Олександра Чабанівський (треба: Чабанівська). Отже всі жіночі прізвища у формі прикметника чи дієприкметника повинні мати форму ЖІНОЧОГО роду, а не чоловічого. Українки, що шанують свою рідну мову, додержуються цього правила навіть

ЛЮДИНА І СИСТЕМА

(Про книжку "У смертельному колі" Степана Федорівського)

1. *Загула в корчах жалю повна мрій і надій молодість, обірівана протилюдською системою...*

2. *Витривати, за всяку ціну витривати і не впасти в зневіру під тягарем знущань над людиною і нацією.*

(З рефлексій автора — героя твору)

Два етапи, два життєві струми одного й того самого героя, Наума Дубогриза, в змаганні з тим самим ворогом на етапі першому і, пізніше, — на етапі другому, — вже поза межами Батьківщини. У короткому слові "До читачів" автор називає свій твір "певною мірою твором мемуаристичним... Усі події, місця, час і люди є реальні, колись широко відомі українському суспільству..."

З такою настановою автора заходить у суперечність белетристична манера звичайної повісти з одним головним персонажем — Наумом Дубогризом, у якому читачеві вільно вгадувати особу самого автора. Та, незалежно від літературної форми, вага і значення літературно-мистецького твору визначається насамперед змістом — **ідеями в образах**, поданих у творі. Під цим оглядом найголовніше місце займає, розуміється, герой твору — Наум Дубогриз. Хто ж він такий?

Син українського села на Поділлі, він, як і його ровесники, до юнацьких років не був національно свідомий. Але усвідомивши, "чиїх батьків син, ким, за що закутий", Наум уже не зійшов зі шляху боротьби за гідність і волю української людини. Перипетії цієї боротьби становлять епізоди (розділи) книжки — хроніки, при чому їх цілість творить замкнене коло (звідси, очевидно, й назва "У замкненому колі"), бо як розд. 1, так і розд. 29, останній, належать до епізодів на чужині: Словаччина — Баварія. Отже, епізоди **вітчизняні** подає як героєві спогади, що "переплітають" епізоди чужинецькі, "сьогоднішні". Війна та ще чужина — роблять людину черствою, ба — навіть тупою і жорстокою. Письменицький такт автора допоміг йому зберегти образ головного героя в рамках традиційних селянських чеснот: найменшого прояву жорстокості, насильства Наум не дозволяє собі, натомість часто-густо — чим тільки може — помагає ближньому в нужді. Тут власне, на нашу думку, авторові краще прислужилась би чисто літературна форма повісти, без підкреслення мемуаристики.

Якщо оцінювати літературно-мистецьку якість епізодів **чужинецьких** і **вітчизняних**, то ми перевагу віддамо таки вітчизня-

ним: тут бо найдужче вражає контраст між гуманністю й природним, що так скажемо, конструктивізмом селянського побуту й праці — з одного боку, і дикою жорстокістю, вандалізмом носіїв більшовицького режиму: згадуємо хоча б навалу "червоних кавалеристів" на дідову пасіку та блюзнірське стріляння п'яного командира по іконах у селянській хаті.

З великою душевною теплотою герой твору згадує роки навчання — спочатку в селі, пізніше в місті (головно в Києві); пригадує шкільних товаришів, також викладачів - українців. Із цих сторінок так і струмить на читача той ентузіазм, що ним справді була охоплена в роках українізації наша селянська і робітничка молодь. Вона так горнулася до освіти, так "ковтала" знання рідною мовою, що це передавалося й учителям, і вони давали з себе максимум, хоч матеріальні умови були дуже важкі.

Як протилежність до цього радісного піднесення, — важкий сум і біль огортають читача, коли слідом він читає про підступне нищення окупантською комуністичною владою культурно-мистецького життя в Україні, почавши з поголового нищення освітніх і наукових кадрів. Найбільшою трагедією цих людей було те, що їм навіть не снилося вальти советську владу: не будши людьми політики, ці люди — учителі, науковці, літератори і різних фахів мистці — поняття не мали і не підозрівали, яких гігантських розмірів сягає большевицька провокація. Вони щиро повірили в можливість будувати й розвивати українську націо-

тоді, коли розмовляють або пишуть англійською мовою. Наприклад: відома українська діячка ліколи не називає себе чоловічим прізвиськом із закінченням на -ий, а завжди пише (і українською і англійською мовою): *Люба Дражевська*. Українки, шануючи свою жіночу гідність, повинні завжди, в усіх обставинах користуватися прізвиськами у формі прикметника жіночого роду!

Коли ж прізвисько має форму *іменника* чоловічого роду, то воно залишається однаковим і для чоловіка і для жінки: Галина Козар, Віра Іваненко, Марія Чумак, Марта Ковальчук. Але: Ковалева, Білинська, Лопатинська, Драгоманова, Гуменна, Мостова, Заболотна, Павлова і т. д.

(Далі буде)

СПРАВЛЕННЯ ПОМИЛОК

Просимо виправити в статті Петра Одарченка "Українська мова в Америці" ("Нові дні", липень-серпень 1978) такі друкарські помилки: Стор. 9, права шпальта, 5-ий рядок зверху: Надруковано **пирхилити** — треба: **прихилити**. Там же, кінець 28 і початок 29 рядка: Після **слезоточивий** пропущено ціле речення, яке кінче треба вставити: **В українській мові є слово "СЛЬОЗА" і "СЛЬОЗОТОЧИВИЙ"**.

Стор. 10, ліва шпальта, 14 рядок зверху: Надруковано: **звороти**: Треба: **звороти**.

Стор. 10, права шпальта, 22 рядок: Надруковано: **власитвий** — треба: **властивий**. Там же, 5 рядок знизу, після останнього слова **ЩО** пропущено **ЦЕ**, яке треба вставити. РЕД.

нальну культуру в рамках УС-РР і віддавалися цьому будівництву всією душею.

Багато сторінок книги займає змалювання життя - буття арештованих у чекістських катівнях і в'язнів у тюрмах. Позитивного рису автора є те, що він не скочується до узвичаєного іншими прикрашування "своїх" — українців, і понижування неукраїнців. Це стосується не лише жертв режиму, а й його посіпак: їх людська гідність чи негідність не обумовлена самою лише національною приналежністю.

Досить переконливо показано усвідомлюючу роль в'язниці як свого роду "політичного університету" для запроторених сюди українських діячів, особливо сільських інтелігентів (до яких належав і наш герой — Наум Дубогриз), великою мірою не позбавлених ще наївної віри в людську справедливість. У цьому пляні варто подати цитату з 179 стор. Кслишній завзвдділу нар-освіти Погребнюк осьь як "розкриває душу" перед Дубогризом: "...я зрозумів, що масові арешти є спеціальною політикою партії стосовно українців. Правда, арештовували й ламали ребра і комуністам інших національностей, навіть жидам, а нашого брата, товаришу Дубогриза, тут було битком набито... Кожен, хто почував себе українцем, незалежно від його соціального походження партійности і заслуг — всі для НКВД є фашисти. Розумієте?" А коли Дубогриз удав, що ніби не цілком розуміє, Погребнюк додав: "Комунізм — це лише параван, за яким ховається російський шовінізм. Ідейних комуністів уже немає. А хочеш бути комуністом — зречися не лише рідної мови, а й рідної матері, прославляй імперських катів, починаючи від Івана Грозного і до сучасного..."

Автор книги чимало місця присвятив (особливо в останніх розділах) товаришам по в'язничній камері з колишньої більшовицької еліти: червоним командирам, високим партійним і урядовим достойникам. Їхніми устами автор подає читачам нищівну критику комуністичної системи урядування і господарства. Зокрема багато наведено висловлювань в'язня Іванова — в минулому довгочасного секретаря ЦК все-

союзного комсомолу. Ось що каже цей довголітній "будівник комунізму": "...комунізм здійснити неможливо. Бож усіх людей не можна стригти на один копил... Але ті, що ширять ідею комунізму, добровільно її не зречуться, бо так же мусіли б зречтися власного добробуту і влади... Якби народні маси знали, як живуть члени Політбюро і взагалі високі партійні достойники, то советська система завалилася б за один день".

Коли ми при змалюванні чекістських підвалів і в'язниць з написами на фронті "Здесь не наказывают, а исправляют" (яка блюзнірська іронія!), то мусимо подати одну заввагу: макабричні сцени знущань над в'язнями подано з надмірними натуралістичними подробицями, що їх можна було б опустити. Адже про садистичні витівки тюремників можна сказати в делікатнішій формі й в іншому стилі.

Ми вже сказали раніше, що "У смертельному колі" побудовано за принципом співставлення контрастів життєвого шляху героя: дитинство і молодечі роки — напосні жадою все знати і ближньому помагати — це струм мрій і надій; перекреслення їх насильником — заодно не зламало героя, але — річ ясна — мрійника обернуло в тверезого реаліста з чималою домішкою холодного скепсису. Це позначилося найнайбільше на поведінці й висловлюваннях Наума Дубогриза вже на чужій землі: Чехо-Словаччині, Німеччині. Правда, у книзі закордонний відтинок життя Наума закороткий і порівнянний з життям у рідному краї. Може згодом і тут він стріне радість життя, як зустрів друзів Михайла Бондаренка і безмежно йому віддану Гафійку — і реалізацію ідей добра. Та про це читачі можуть досвідатися хіба з дальшої творчости автора.

Книгу гарно, охайно видало Українське Видавництво в Лондоні (Англія), — 238 стор. друку, накладом автора. Ціни книги й тиражу не позначено. Зачуваємо однак, що автор книгу продає по 6 дол. за примірник. Отож є шанс книги придбати від автора, якого адресу тут подаємо:

4129 — 46th Street
San Diego, Calif. 92105, USA

У ЦАРСТВІ КОРАЛІВ

Під таким заголовком вийшла недавно у видавництві "Австраліана", Аделаїда-Мельбурн, ви-нятково дбайливо оформлена книжка співробітника "Нових днів" Пилипа Вакулєнка. Його книжка форматом невелика (40 стор.), але змістом, а зокрема досконалими багатокольоровими ілюстраціями й мистецьким оформленням взагалі, належить до найцінніших українських книжкових появ. Автор сам спеціаліст графічно-друкарського мистецтва і в мистецьке оформлення книжки вклав не тільки знання, але й всю любов до свого фаху.

У своїй книжці автор поставив собі за завдання показати читачеві "диво світу, про яке в нас досі нічого не написано". Кілька років тому він відбув дослідчу екскурсію до північно-східнього побережжя Австралії, де й є розташований "Грейт Бар'єр Риф" довжиною 1200 миль. Там він прослідив підводне царство коралів, тропічних риб, черепах та інших представників фавни і флори цієї цікавої околиці.

Про методу викладу автора Володимир Баратура пише в "Свободі" так: "Читач має враження, що є присутній на доповіді й що перед його очима не розгортаються сторінки книжки, але просуюються фільмові кадри чи прозірки, при чому автор виконує роль нарратора. Ця метода подання матеріалу робить ілюзію безпосередньої близькости автора й читача".

Варто згадати, що про цю свою екскурсію Пилип Вакулєнко писав у "Нових днях" (лютий 1976), на жаль, у нас не було фінансової спроможности надрукувати бодай пару повнокольорових ілюстрацій, які дали б читачеві бодай трохи тієї естетичної насолоди, яку він матиме, прочитавши книжку "У царстві коралів".

М. Д.

Книжку можна придбати в в-ві "Australiana", P.O. Box 309, Magill 5072, S. Australia.

Ціна 5.00 австрал. дол.

СПОГАДИ ГЕОРГІЯ ЖУКОВА

В американській історії і літературі мемуарним творам відомих особистостей приділено належну увагу й значення. Інакше є в Радянському Союзі. Писати спогади в СРСР нелегко не лише письменникам чи науковцям, але й найвищим керівникам партії, уряду та армії.

Маршал Радянського Союзу, командуючий військами Першого і Другого українського фронту в Другій світовій війні, Георгій К. Жуков, видав свої спогади 1969 року. Вони охоплюють період від його народження в Калужській губернії аж до закінчення 2-ої світової війни. Ця груба книга на 750 сторінок, що зветься "Воспоминания и размышления", містить також вставні, неномеровані сторінки зі сотнями фотографій. Під більшістю з них, особливо з часів пореволюційних, немає жодних підписів. Причина проста: більшість офіцерів та командирів, з якими він працював і фотографувався, були розстріляні чи заслані на Сибір як "вороги народу".

Найбільше місця в книжці автор присвячує Другій світовій війні — обороні Ленінграду, Москви, відступові радянських військ на початку війни та пізніше їхньому поході на Захід.

Хоч за панування Хрущова порушено пам'ятники Сталіна, викинуто його тіло з мавзолею в Москві та зникло його ім'я з багатьох радянських видань, Жуков у своїй книзі про Сталіна пише часто. Як видно з спогадів, жодна битва чи наступ не відбувалися без апробації Йосипа Сталіна. Сталін знімав та настановляв генералів на різних відтинках фронту. Казав, де треба оборонятись, де наступати. Сталін був фактичним головнокомандуючим та керівником генерального штабу Радянського Союзу, а генерали й маршали були лише радниками та виконавцями його рішень.

Порівнюючи спогади німецьких генералів, близьких до Гітлера, й спогади Жукова, де мова про Сталіна — постаті Гітлера і Сталіна виходять тотожні. Ні один, ні другий не рахувався з опінією інших, обидва не терпіли ніякої критики і гнали своїх

генералів та воєнків вперед на здобуття перемоги.

На початку війни війська Радянського Союзу панічно відступали, залишаючи фронт, не бажаючи вмирати за тирана Сталіна. Але в скорому часі показалося, що Гітлер не був кращий Сталіна. Взятих воєнків у полон морено голодом і холодом на колективних повітках та за дряганими загородами в полях. Під час перегонення полонених, тих що приставали, німці дострілювали вздовж доріг у ровах. Нелегке поведження німців багато допомогло Сталінові.

Розгромлення Німеччини Г. Жуков приписує виключно військам Радянського Союзу. Сталін, мовляв, не раз благав своїх союзників, щоб вони відкрили другий фронт проти німців на Заході. Але Англія й Америка відтягали висадку своїх військ у Франції до останньої хвилини й шойно влітку 1944 року висадили свої експедиційні частини, лише тому, щоб не дати Радянському Союзу докінчити Німеччину, — пише він. Він і словом не згадує, що літаки Англії та Америки знищили німецьку авіацію, спаралізували всю німецьку індустрію та шляхи своїм бомбардуванням ще перед висадкою.

Правда, Жуков згадує, що альянти пригадують СРСР, що хоч вони і не брали активної участі в боях, як домагався Сталін, але допомагали їм зброєю, харчами та іншими товарами. Сотні американських кораблів прямували зі зброєю лен-лізу до портів СРСР. Багато з них ніколи не довели свого товару через німецькі підводні човни, що чекали їх в Атлантичному океані. Але мимо того Англія і США привезли їм, як подає Жуков, 18.7 тисяч літаків, 10.8 тисяч танків і 9.6 тисяч гармат. Хоч Жуков ту допомогу вважає мінімальною, бо вона становила тільки 12% літаків, 10.4% танків та 2% гармат загального озброєння СРСР.

Жуков у своїй книзі подає, що під час Другої світової війни згинуло понад 20 мільйонів їх людей на полі бою, під час бомбардувань чи розстріляних німцями, знищено 70 тисяч міст та сіл, в німецькому тилу активно діяли

комуністичні партизани. В Україні їх нараховувалося 220 тисяч, в окупованих частинах Росії — 260 тисяч та 374 тисячі в лісистій Білорусії. Як причини великих жертв СРСР подає Жуков те, що, мовляв, німці ставили більший спротив червоній армії, як військам альянтів. Тримільйонна американська армія, посуваючись від Райну, пише він, втратила вбитими лише 8,351 осіб, а в той самий час забрала в полон сотні тисяч німецьких воєнків. А радянським військам треба було здобувати кожний метр землі, і ніхто до полону добровільно не здавався.

Жуков не згадує, що великі жертви СРСР мав тому, що вони гнали мільйони осіб на передову, на фронт, без зброї, без вишколу, на очищення терену від мін чи на прорив. А крім того, самі червоні "визволителі" розстрілювали сотнями тисяч осіб, які за німецької окупації виконували дрібні адміністративні функції по селах і містах. Їх розстрілювали як німецьких колаборантів.

Він нарікає, що командування альянтських військ не хотіло з більшовиками співпрацювати. Під тиском червоної армії відступаючі німецькі частини, ніби, проходили зі зброєю на зайняті американські та англійські території. На англійській зоні ряд німецьких частин не було роззброєно (він подає назву тих частин) і шойно після упертих протестів з Москви їх роззброєно. Не дивно, пише він, що дивізія Власова також прямувала до англійської зони. Її наздогнали радянські танкові частини. Власов сидів, сховавшись в авті в копиці репей, накрившись коцом, удаючи хворого воєнка*). Власова і кількох його генералів пізніше повішено в Москві. Американці й англійці допомагали ніби не лише німецьким частинам, але також вели посилену пропаганду, щоб радянські громадяни не поверталися назад на "родіну". Вони обіцяли неповоротцям добру працю та інші привілеї. Хто не жив у повоєнні часи в Німеччині і не пережив примусових репатріацій, коли силою людей садовили

*) Західні джерела описують ці події цілком інакше. — РЕД.

Скажіть їм правду про новий Канадський іміграційний закон, заки вони виберуться в дорогу!

Канада має тепер новий іміграційний закон.

І тут обов'язує така засада: кожний, хто бажає імігрувати до Канади чи приїхати на студії або на роботу, мусить сповнити всі вимоги Іміграційного закону, заки виїде із свого краю.

Якщо не сповнить, він мусить бути приготований повернутися додому, щоб привести все до порядку. А таке повернення може стати найприкрішим розчаруванням у його житті.

І саме тут ви можете йому допомогти. Ви бо є людиною, якій він довіряє. Тому вашим обов'язком є дати йому всі інформації, заки він вибереться в дорогу.

Отже, дайте йому все, що він потребує.

Ви самі можете одержати потрібні інформації в кожному Канадському Іміграційному Центрі. Або можете також скерувати ваших родичів до Канадського уряду в даній країні, який видає візи. Інформація не коштуватиме їм ні одного цента.

Канадський іміграційний закон змодернізовано. Він тепер справедливіший і легший, щоб його зрозуміти. Коли ж ви маєте якісь запитання щодо того, як закон стосується до вас чи до ваших приятелів, просто поставте їх службовцеві в найближчому Канадському Іміграційному Центрі.

Там вони допоможуть вам усіми потрібними інформаціями.

ВАЖЛИВА УВАГА. Коли ви чи ваш знайомий є "постійним мешканцем" Канади, тобто імігрантом, який не має канадського громадянства, і ви чи він плянуєте виїхати з нашого краю на час довший, ніж 183 дні на протязі 12 місяців, вам треба може одержати дозвіл на повернення, щоб вас на кордоні впустили. Щоб одержати повну інформацію щодо цього, ввійдіть у контакт із вашим місцевим Канадським Іміграційним Центром.

Employment and
Immigration Canada

Bud Cullen, Minister

Emploi et
Immigration Canada

Bud Cullen, Ministre

Допоможіть, щоб вони не зазнали найтяжчого переживання у своєму житті!

на військові авта і везли на "родину", — міг би повірити видумкам Жукова. А що зробили з козацькими частинами? Жуков ніде не згадує, що "визволених" ними військових полонених та "остарбайтерів" вивезено на Сибір покутувати "гріхи", за те, що не згнули на полі бою чи не саботували німецькі заводи, фабрики та фарми. Радянський читач, прочитавши спогади Жукова, а їх видано 600-тисячним накладом, не матиме вірної картини. Та й ніяких "розмишлень" у цій книжці немає.

Ол. КОНОВАЛ

ЗБІРНИК ГРИГОРІЯ КИТАСТОГО ВИЙДЕ ДРУКОМ

У цьому році вийде ілюстрований збірник, присвячений життєвому шляхові та творчості композитора і бандуриста Григорія Китастого. Збірник вийде стараннями і за фінансовою допомогою Фундації ім. Івана Багряного, створеної кілька років тому УР-ДП. Збірник міститиме автобіографію Григорія Китастого, статті сучасників, оцінку його музичної творчості фахівцями, громадський аспект його життя, пресові відгуки, бібліографію його творів та понад сто сторінок нотних текстів Григорія Китастого до слів багатьох українських поетів. Цей збірник опрацював професор Сірацького університету Яків Гурський, і вийде він під фірмою музичної секції УВАН.

Завдяки Гр. Китастому та Капелі бандуристів ім. Тараса Шевченка, яку він очолює на протязі багатьох років, ми маємо на всіх континентах землі ансамблі чи капелі бандуристів, переважно молоді. Він був надхненником і пропагатором бандури між молоддю. Кожного року Григорій Китастий їздить на табори ОДУ-М-у, щоб передати свої знання і свою любов до бандури молодим поколінням. Збірник Гр. Китастого вийде в м'якій та твердій оправі, і його можна буде передплачувати наперед.

У м'якій оправі — 10 дол., у твердій — 15 дол. Після видрукування книги ціна буде вища. Передплату надсилайте чеком на адресу Фундації Багряного:

**BAHRIANY FOUNDATION,
Inc., 420 Woodhaven Place,
Philadelphia, Pa., 19116, USA.**

ІЗ ЗАКЛИКУ КОМІСІЇ ПРАВ ЛЮДИНИ СКВУ

У серії процесів проти дисидентів в СРСР відбувся процес проти визначного діяча в поневоленій Україні, Льва Лук'яненка. У висліді процесу Льва Лук'яненка засуджено на 10 років табору важкої праці та 5 років заслання.

Комісія Прав Людини СКВУ закликає все українське громадянство вільного світу підняти широкую хвилю протесту перед урядами країн нашого поселення та людьми доброї волі, щоб вони стали в обороні невинно засудженого Льва Лук'яненка та інших ув'язнених членів Української Громадської Групи Сприяння Виконанню Гельсінкських Угод: Петра Вінса, Мирослава Мариновича, Миколи Матусевича, Миколи Руденка та Олексія Тихого.

Спільним зусиллям домагаймося, щоб уряди країн західного світу вимагали звільнення невинно засуджених діячів руху спротиву в СРСР...

Комісія Прав Людини СКВУ виголовила список з інформаціями про 130 політв'язнів з України і готова вислати його всім зацікавленим. За інформаціями просимо звертатися на адресу:
**Human Rights Commission, World Congress of Free Ukrainians,
2395A Bloor St. West, Suite 2,
Toronto, Ont. Canada M6S 1P6,
Tel. (416) 762-1108.**

Комісія Прав Людини СКВУ

ПРИГАДКА

В СПРАВІ ЗБІРКИ НА ДОПОМОГУ РОДИНИ ПЛЮЩІВ

У травні 1977 р. Європейське Представництво Злученого Українського Американського Допомогового Комітету (ЕП ЗУАДК-у) в Мюнхені проголосило збірку на допомогу родині Плющів, конкретно на придбання їм власної хати.

Широкі кола нашої громадськості підтримали цю акцію, і на протязі одного року зібрано понад 100.000 н. марок.

Родина Плющів уже живе у власній хаті.

Перший звіт про збіркову акцію опубліковано в грудні 1977 року. Багато осіб і установ, яким вислано збіркові листи, хоч ви-

слали гроші, збіркові листи залишили ще у себе для продовження збірки. Просимо ВСІХ, хто дістав збіркові листи, вислати їх якнайшвидше (навіть чисті) до ЕП ЗУАДК-у, а решту грошей на банкове conto або на нижчеподані адреси.

Апелюємо також до всіх тих, хто з різних причин досі не мав можливості переслати своєї жертви на цю ціль, зробити це ще тепер, щоб можна було приготувати повний звіт з проведеної акції, з виказом усіх жертводавців.

Гроші просимо пересилати чеками на адреси:

**PLIOUCHTCH Leonid
Konto Nr. 5077692
DRESDNER BANK A. G.
Gabelsbergerstrasse 63,
8000 Muenchen 2, W. Germany
у США на адресу:**

**PLIOUCHTCH Leonid
c/o United Ukrainian American
Relief Committee, Inc.
1321 West Lindley Ave.
Philadelphia, Pa. 19141, USA
у Канаді на адресу:**

**PLIOUCHTCH Leonid
c/o Ukrainian Canadian Social
Services
2445 Bloor Street West
Toronto, Ont. M6S 1P7, Canada**

Гроші, переслані через ЗУАД-Комітет у Філадельфії і через ССУК в Торонто, можна буде відтягнути від оподаткування.

**Європейське Представництво
ЗУАДКомітету**

ДО УКРАЇНСЬКОЇ ГРОМАДСЬКОСТІ У США І В КАНАДІ

Рада для справ культури при Секретаріаті СКВУ повідомляє Українське Громадянство, що в листопаді 1978 р. хор "Гомін" і балет "Орлик" із Великої Британії відбудуть турне по більших центрах українських поселень у США і в Канаді.

Це вже вдруге ці ансамблі відвідують терени Північної Америки, подібно як Європу відвідували канадські ансамблі "Прометей", "Діброва" і "Батурин" з Торонто та "Чайка" з Гемілтону, а Аргентину, Парагвай і Бразилію канадські ансамблі пісні і танку "Калина" з Торонто. Культурний

обмін постійно відбувається поміж кращими українськими музичними і балетними одиницями США і Канади.

Таку форму культурного обміну кращих досягнень музичних одиниць українців у діаспорі вважаємо стимулом до кращого розвитку української культури в діаспорі.

Просимо українську громадськість виявити нашу традиційну гостинність і дати моральну та матеріальну підтримку своєю участю на концертах.

Протекторат над виступами турне "Гомону" і "Орлика", ансамблів із Великої Британії, обняв у США — УККА, а в Канаді — КУК.

**За Ряду для справ культури при Секретаріаті СКРУ
Д-р Богдан Стебельський
голова**

ВИСТАВКА КАРТИН К. КРИЧЕВСЬКОЇ-РОСАНДІЧ У ТОРОНТО

У першій половині березня ц.р. в Інституті св. Володимира в Торонто була відкрита виставка акварелі та гвашу Катерини Кричевської-Росандіч. Першого ж дня виставку оглянули сотні людей і майже всі картини розкуплено.

Катерина Кричевська-Росандіч народилася в 1926 році в родині українських мистців. Уже змалку почала малювати. Вчилася у Художньої-промислової школі у Празі, Чехо-Словаччина, і в Гайдельберзькому університеті, Німеччина.

Виставлялася ще в Києві в 1943 році (нагорода), потім у Мангаймі, Німеччина, в 1945 році (2-га нагорода). Приїхавши до США в 1949 році, приймала участь у групових виставах США і Канади. Мала п'ять вистав разом зі своїм батьком ("Батько і Дочка") і 17 індивідуальних вистав.

Її твори постійно виставляються в галерії О. Соневіцької в Нью-Йорку, в галерії Еріксон у Пало Алто, Каліфорнія, в галерії "Еко" в Детройті і в мистецькій галерії Українського Православного Осередку в Бавид-Брук.

Твори Катерини Кричевської-Росандіч знаходяться також у приватних колекціях по цілому світі.

ВИСТАВКА АННИ КРАВЕЦЬ

В Едмонтоні відбулась в серпні ц.р. двомижнева виставка Анни Кравець. Виставку відкрив д-р Яр Славутич, професор Албертського університету, подаючи короткві біографічні дані про мисткиню.

Анна Кравець народилася в Скачевані, отримала ступінь бакалавра в Албертському університеті, а також диплом від мистецької школи в Калгарі, де ввчала малювання. Після відходу від заробіткової (вчительської) праці в 1966 р. мисткиня цілком віддається малярству. Її перші твори виконані олійними фарбами. Але в останньому часі вона малювала переважно пастелі.

На виставці було 43 картини. Переважали квіти й пейзажі. Крім пастель, були також картини олійними фарбами. Траплялися й портрети українських поселенців Алберти.

На відкритті виставки було 90 осіб, а протягом наступних двох тижнів її відвідало понад 200 осіб. Едмонтон мав черговий мистецький успіх.

УКРАЇНСЬКО-КАНАДСЬКИЙ АРХІВ-МУЗЕЙ АЛЬБЕРТИ

Українсько-канадський архів-музей Альберти в співпраці з державним міністерством збирає і каталогізує фотографії українських піонерів, архівні матеріали й приготує бібліографію українсько-канадських політичних писань після Другої світової війни та адресар всіх культурних, політичних, релігійних, суспільних і наукових осередків та організацій Едмонтону. Під час дня студенти провадять туристів по Музею.

З початком літа виготовлено афішу та летючку, що подають усі інформації про Українсько-канадський архів-музей Альберти та виставку знімок, що показують побутове життя українського піонера.

Під час екскурсії до менших міст працівники-студенти стараються розшукати архівні матеріали, тобто оригінальні вишивки, тканини, ношу, кераміку, посуд, церковні речі, листи, документи, протоколи, музичні інструменти та придбати їх для

музею. Ці архівні матеріали входять до збірки матеріалів піонерської ери українсько-канадської історії. Якщо буває зустріч з піонером, тоді інтерв'ю записують на магнетофоні і включають в склад цієї збірки.

Українсько-канадський архів-музей Альберти приміщений на 9543 — 110 проспект, в Едмонтоні, Альберта. Він відчинений від понеділка до п'ятниці від год. 10 ранку до год. 5 по полудні, а в суботу та неділю о год. 2—5 по полудні.

Я. СЛАВУТИЧ В АНТОЛОГІЇ "ПОЕТИ КАНАДИ"

Щойно вийшла у світ антологія англосовної поезії "Поети Канади", що охоплює 200 найкращих канадських поетів за 400 років. Книгу склав відомий поет і літературознавець Джон Роберт Коломбо, даючи лише по одному віршеві кожного автора, поряд біо-бібліографічної силуетки про нього. У цій антології на стор. 158-159 розміщено твір Яра Славутича "Хай би гнів я в сирій землі", що вперше з'явився в збірці "Оаза" (Едмонтон, 1960), а тепер передрукований у його книзі "Зібрані твори, 1938-1978". Це єдиний український автор у Канаді, що його пошановано включенням до антології — підсумкового видання скарбів канадської літератури.

Англосовні переклади творів Яра Славутича з'являються в канадських виданнях не вперше; так, раніше були вони розміщені в таких антологіях чи збірниках:

The Ukrainian Poets, 1189-1962 (University of Toronto Press, 1963), Chinook Arch: A Centennial Anthology (1967), Canadian Literature (University of British Columbia, 1969), Volvox: Poetry from the Unofficial Languages of Canada in English Translation (Vancouver, 1971).

Крім того, Яр Славутич — автор двох книжок в англійському перекладі: Oasis: Selected Poems (1959), The Conquerors of the Prairies (1974). Його твори перекладено також на німецьку, французьку, еспанську та литовську мови.

ПРОФ. В. ЧАПЛЕНКО І РЕА- БІЛІТАЦІЯ

Вельмишановний
Пане Редакторе!

Я не відгукнувся б на Вашу коротку відповідь на питання "Чому не реабілітуєте давнього співробітника "Нових днів" проф. В. Чапленка? ("Нові дні" за липень-серпень 1978 р.), якби не знав, що Вам відомо (всупереч цій Вашій "відповіді"), що "минулорічна полеміка поміж В. Чапленком і В. Сварогом" була не "їхня справа", а "українська справа" і що Чапленка судили "Нові дні", а не В. Сварог як приватна особа. Звідки я це знаю? Поперше, Ви, напевно, читали зливу голосливих лайок ("провінція" тощо) В. Сварога "Мій друг В. Чапленко і його справа". Подруге, я особисто Вам, на Вашу приватну адресу вислав мою відповідь на ці лайки, а в тій статті подана об'єктивна історія й суть цієї "полеміки", причому позиція В. Сварога визначена в заголовку "Кігті й нігті" В. Сварога ("кігті й нігті" — Сварогів вислів). Потрете, я не можу думати, щоб Ви, як наступний післанець В. Сварога редактор "Нових днів", не поцікавилися моєю першою статтю "Друг В. Сварог, але українська справа — більший друг", що була надрукована в газеті "Вільний світ" (уже з цього заголовка видно, що я виходив не з особистих інтересів, а дбав про інтереси "Нових днів", тобто про "українську справу", тільки нечесний "полеміст" В. Сварог перекутив це на "його справа"). З будь-якою критикою свого попередника новий редактор мусив би ознайомитися, — тим то я припускаю, що Ви й її прочитали. А моя ж критика чи не допомогла "Новим дням" позбутися цього редактора. На жаль, Ви, очевидно, читали її

УВАГА! Справжня боротьба з інфляцією — це зниження цін! Тому цікаву книжку А. Юриняна "Камінадзе падає сам"... наші читачі можуть набутися відтепер у адміністрації "Нових днів" не за 5, а за 4 дол. з доставкою.

Користайтеся з нагоди!

з певним упередженням щодо моєї особи (хоч я особисто з Вами не мав нічого на пензю), як про це свідчить Ваше уже кількомісячне ігнорування мого знеславлення в редакційній статті Вашого попередника. За прикладом В. Сварога Ви регулярно пишете редакційні статті (технічно в цьому нічого поганого немає), але ні в одній із них не було навіть найменшого натяку на цю справу, як і не згадано мого прізвища. Взяти мене під оборону мої прихильники К. Туркало, І. Демиденко, Є. Оношко, і я їм за це вдячний, як також і Вам за вміщення цих листів. Але це приватні голоси. А Ви, як офіційна особа, не тільки в загальних редакційних статтях, а й у спеціальній нотаці про слова "радянський" і "советський", замість, щоб покликатися на мої фахово обгрунтовані статті на цю тему, надруковані в "Нових днях", (до речі, одна була надрукована за Вашого тимчасового редагування цього журналу, як ред. Д. Кислиця був у відпустці), покликаєтесь на якогось не названого (чому?) "одного з найкращих наших мовознавців", що повторив один з моїх аргументів, мовляв, якщо вживати "советський", то, логічно мислячи, треба б уживати й "сельсовет", "колхоз" тощо. Уперше Ви згадали мене на прізвище в отій короткій відповіді на питання "Чому не реабілітуєте...?" причому, добравши для нас двох анонімні "Чому?" свідомо поставили мене на один рівень із В. Сварогом, тобто того, хто заради національної справи зрікся особистих інтересів (конкретно сказавши, похвальних ре-

цензій В. Сварога на мої твори), і того, хто з особистих мотивів, помсти, використавши свою офіційну позицію редактора "Нових днів", спаллював мене. Та й самий тон цієї Вашої "відповіді", з перекученням фактичної суті справи, свідчить про те, що Ви через якусь нехоть до моєї діяльності, крім прямої відмови офіційно реабілітувати, не бажаєте взагалі відновлення моєї співпраці в "Нових днях". Ну, що ж? Хай мені буде гірше!

Я сподіваюся, що Ви не сприймете цього мого листа як "лайливого" і надрукуєте його в "Нових днях", щоб читачі їх хоч у скороченому викладі знали, яка "полеміка" була між В. Сварогом і мною. А підставою для цього мого сподівання може бути Ваша "обіцянка", висловлена в редакційній статті безрезневого числа "Нових днів", що "серед нас стане менше фарисеїв і наші вільні редактори накладатимуть менше самоцензури на себе, ніж за поганско звичкою досі".

З пошаною

В. Чапленко

Вельмишановний
Пане Професоре Чапленко!

Тому, що Ви зловили мене на мій такий гачок, я надрукував Вашого листа без змін, "цензурувавши" в ньому тільки півслова, цебто виправив "псуйредактора" на "редактора".

Всупереч Вашому твердженню, я ціну Вашу наукову й літературну діяльність і бажаю Вашої співпраці в "Нових днях". Маю нехоть тільки до більшості Ваших (і своїх) полемік з поцейбічними колегами пера. Погоджуюся з Вами, що ці полеміки, раз надруковані, перестають бути нашою приватною справою, стаючи, на жаль, "українською справою".

Але я не погоджуюся з Вашим твердженням, що Вас "судили" чи знеславили "Нові дні", тому "Нові дні" повинні Вас офіційно реабілітувати. Статтю "Мій друг Чапленко і його справа" написав п. В. Сварог без порозуміння з членами редколегії чи й управителем "Нові дні" й підписав її

своїм ім'ям. Ця стаття не відбиває позицій редакції "Нових днів", так як не відбивають поглядів редакції і мої редакторські (не редакційні!) нотатки. Навіть за невідписану рубрику "ЧОМУ?" відповідаю я сам, бо не маю ніякої можливості узгоджувати ці відповіді з усіма членами редакційної колегії. Якщо ж більшість співробітників уважатимуть ці мої особисті нотатки редакційними, то я просто перестану писати їх.

На цьому можна було б поставити крапку. (Ой, Господи, і коли Ти накажеш нам писати коротко?!). Але мушу ще відповісти бодай на одне Ваше твердження, щоб не ширилось баламутство. "Нові дні" не позбулися ред. В. Сварога, а тільки прийняли його другу чи третю з черги резигнацію.

Та як би там не було, а я "силою даної мені влади" реабілітовую Вас, Пане Професоре, і чекаю Ваших свіжих, актуальних, особливо неполемічних праць у "Нових днях".

М. Дальний

Високоповажаний Пане Редакторе!

Прошу виправити текст у статті "Наука лихих часів" (Н. Д., березень 1977, ч. 326, стор. 9 і 21), який перекутив Ваш попередник Вадим Сварог, а саме:

Грабінницький терористичний напад московських більшовиків на Україну назвав Сварог "громадянською війною". В назвах українських військових формацій галицьких "Українських Січових Стрільців" (УСС — Усусів) і київських "Січових Стрільців" переправив люткові букви на малі і при М. Грушевським пропустив "Українських" так, що читач виносить враження, що це одна військова формація, а це були дві різні.

В канцелярії рівенської обласної управи сперечалися її голова адвокат Карнаухов, Ростислав Волошин і Володимир Робітницький не за те, "якому із священників доручити оповістити в церкві, що Україна буде самостійною державою", лише Робітницький, як провідник обласного підпілля, хотів сам це оголосити, бо вважав місцевого православного

пароха русотяпом і цим самим негідним такого завдання.

Перекутив також Сварог інформацію про галицького німця Байгерта, як "діяльного в українському житті, військового організатора нашої молоді". Як гімназист я виконував вартівничу службу при урядових і військових будинках у Яворові від 5 до 15 листопада 1918 р., доки не зібралось більше повітового українського війська. З села Мужилевич привели відділ жовнірів і молоді від 18 року життя чотири сини місцевого дідича, німецького колоніста Байгерта, які повернулись додому австрійськими військовими старшинами. Серед них був той, якого я пізнав у 1941 р., Северин, що в Українській Галицькій Армії був поручником. Цей Байгерт не сказав до мене у Львові: "Розкажіть Бізанцові, що ці варіати (тобто німці) роблять у Києві", лише навпаки, питався мене: "Скажіть, що ці варіати роблять у Києві?" Я відповів Байгертові: "Я саме хочу про це говорити з Бізанцом".

Провокаційно перекутив Сварог, ніби від "гестапівського офіцера залежало відпустити мене з Києва". Я був заступником керівника відділу культури й освіти при українській міській управі і після того, як Рік, заступник німецького бурмістра Києва Рогавша, погрозив мені, що мене німці заарештують за мої вчинки в міській управі, я просив українського голову управи Києва, Володимира Пантелеймовича Багазія, звільнити мене з 1-го лютого, а я від'їду до Львова і буду старатися знайти поміч для українців у Києві, що дізнавали нестерпних умовин життя від німецькою окупацією...

Я написав, що Байгерт був знайомий з чотарем УГА С. Федаком, який виконав невдалий замах на Пілсудського в 1921 році, і заохотив Федака бути перекладачем при одній німецькій поліційній частині. А Сварог перекутив так: "Пригадую, що Байгерт заохотив Степана Федака бути за перекладача замаховцеві на життя Пілсудського в 1921 р."

Та жінка, яку обікрав Полішвайко, не знала цілком, що коли вона з дітьми виїде на захід, будуть такі обставини, що вона народжена у США зможе видобути свого чоловіка із советсько-

го заслання. Кінцеве речення, яке видумав Сварог, невірне при таких його перекученнях тексту. Щоб майбутнім історикам мої спомини стали в пригоді, треба їх виправити з несумлінних перекучень.

Читач "Н. Д." Гордієнко поставив мені запит, що я робив у 1918-20 рр. В часі відвороту Української Галицької Армії під напором польської армії Галера зголосився я добровольцем 23-го травня 1919 р. у ряди УГА і витримав в ній до її кінця з кінцем квітня 1920 р. Недалеко Троянова поміж Житомиром і Бердичевом III-й курінь 1-го полка 1-ої бригади УСС склав зброю полякам, і після однотижневого полону в Бердичеві всі Усуси були звільнені з полону. Тоді я вирішив зголоситися в ряди Армії Української Народної Республіки до 6-ої запасної бригади в Бердичеві та після двох тижнів від'їхав з неї в групі середньошкільників до Юнацької Школи у Вінниці. 22 листопада 1920 р. Армія УНР під натиском більшовиків мусіла перейти Збруч на галицький бік і скласти зброю полякам. В 10-ліття моєї служби в обидвох цих українських арміях після завершення університетських студій відслужив я польську військову службу в 1929-30 рр. в школі підхорунжих резерви піхоти, а відтак у Варшаві в Цитаделі в 30-му полку "канівських стрільців" і одержав піднесення до старшинського рангу підпоручника (чотаря — лейтенанта).

Проф. д-р Никола Андрусак

ЧИМ ЖЕ ТА СПРАВА БУЛА ЗАКІНЧЕНА?

У березні 1969 року мені випадково було випало натрапити на дуже цікаву статтю в часописі "Америка" під назвою "Українська опера й советський уряд". Там було розповіджено, що в 1963 році примадрувала з України до Риму — опера "Незабудька".

Хто був автор тієї опери — не було зазначено. Одне тільки було відомо, що автор — українець, батьківщинолюбець, а в оперу вклав свої найкращі почування. Це витікало з того, що автор зазначив, що оперу "Незабудька" мають показати лише українською мовою або зі зазначенням,

що вона перекладена з української мови. І ось режисери і диригенти римської опери, прочитавши вже в перекладі на італійську мову "Незабудьку", були вирішили, згідно з бажаннями невідомого автора, поставити ту оперу такою українською мовою. Але...

Але про це дізнався советський уряд і негайно післав до римської опери листа, де звертав увагу, що в оголошенні не може бути згадано, що автор невідомий, бо советський уряд вже шукає й подасть авторове правдиве ім'я.

Листовні розмови між римською оперою та советським урядом тривали далі, але сов. уряд правдивого авторського прізвища не подавав.

Як я не старався почути, чи хоча б прочитати, що з тією оперою було далі, я так нічого й досі не міг почути ані прочитати.

Було б дуже бажано, щоб читачі таки розвідали, де, хто й що може, і подали до загального відома.

Мих. ЛАВРЕНКО

ЧИТАЧІ ПРО "НОВІ ДНІ"

Шановна Редакціє!

Кілька днів тому я вперше познайомилася з журналом "Нові дні" (Ч. 40), який я з приємністю перечитала. Різноманітність тем, загальний формат журналу та чистота мови, якою можна похвалитися навіть у Києві, дали мені велику насолоду і я вважаю, що "Нові дні" є гордістю кожного культурного українця на Заході.

Зарахуйте мене, будьте ласкаві, до числа ваших передплатників, а я в свою чергу радитиму передплатити "Нові дні" усім своїм знайомим, що так як і я до цього часу не знали про існування цього надзвичайно цікавого і дійсно універсального журналу.

Х. Х., США

17. 7. 1978.

Дорога й Шановна наша Землячко!

Щиро вітаємо Вас на вільній американській землі й у нашій новоднівській родині. Ми також

переконані, що "Нові дні" є горного) культурного українця на Заході", але не всі з них мають відвагу так щиро й відверто до цього признатися, як це зробили Ви. Ви недавно прибули з України, тому прошу повірити, що такі голоси, як Ваш, дають нам силу **тривати**. В той же час прошу вибачити, що я підписав Вас скромно Х.Х., хоч Ви й подали своє повне ім'я і прізвище та адресу. Я це зробив у Вашому власному інтересі, щоб не пошкодило Вашій кар'єрі. Пізнавши краще "можних" нашого еміграційного світу, Ви в цьому скоро, на жаль, і самі переконаєтеся.

От і вийшла моя репліка довша, ніж Ваш милий лист. Ще раз прошу вибачити й повірити, що це не з самолюбства.

М. Дальний

**

...Як бачите, я пересилаю чека на передплату. Вчора і нині на решті сіла читати й навіть прочитала "Нові дні"... Ті статті про Григоренка дуже цікаві, також про Плюща... Я навіть шукала за тими пелерами, що Ви мені кілька місяців тому дали про УДР, але не знаю, де їх заховала. Не знала, що Олег (Федишин) такий активний. Добре! Кінець.

П. С. Листи до редакції і "Чому" — добрі!

М. Т., Монреал

9. 7. 1978.

Високоповажані Панове!

Вважаю, що журнал "Нові дні" останнім часом зазнав змін у позитивному напрямку. Ваш позитивний підхід до наболілих проблем нашого суспільства, як тут на чужині, так і в Україні, енергійний, "молодий" стиль із відтінком здорового гумору, багатий матеріал справді "НОВИХ Днів", спонукали мене до передплати.

Посилаю грошевий переказ на суму 20.00 доларів. З них — 8.00 доларів на передплату, а решта — на пресфонд.

Від щирого серця бажаю Вам дальших успіхів у Вашій корисній праці!

Володимир Шостак
Вашіngтон

Ч О М У ?

● Чому в "Нових днях" порівняно так багато матеріалів на мовні теми?

Мабуть тому, що мовні теми в нас такі ж неупорядковані, як політичні, економічні, культурно-мистецькі і церковні, лиш — порівняно — "безпечніші".

● "Нові дні" не подали ніякої інформації про раптовий відхід п. Сварога від редагування журналу. Що сталося? Він несподівано захворів, провинився в чомусь чи чому?

"Нові дні" в лютневому числі подякували п. В. Сварогові за його редагування, але вважали, що було б некоректно подавати причини його резигнації без його на це згоди. Нікого не ображаючи, можна тільки сказати: "не зійшлись характерами". Якщо п. В. Сварог бажатиме на цю тему висловитись, — "Нові дні", звичайно, надрукують його інтерпретацію.

● Яке відношення "Нових днів" до "Української книги" в Торонто? Чому постійно друкують їхні оголошення?

Відношення "Нових днів" до "Української книги" таке ж, як і більшості культурних українців на еміграції. Купуємо там українські книжки і журнали з України, які нам потрібні і яких не можна дістати в інших книгарнях. Ні більше, ні менше. Тому й постійно друкуюмо їхне платне оголошення, щоб наші читачі знали, які нові книжки з України тут можна набути.

Правда, в нашого нинішнього редактора (який лише ці рядки) жевріє ще промінчик надії, що незабаром у Києві, Львові, Харкові та інших більших українських містах будуть відкриті подібні книгарні, де можна буде купити книжки не тільки відомих некоммуністичних західних авторів, але також бодай наукові українські книжки і журнали, видавані на Заході. Та це ілюзія самого редактора, а не "Нових днів".

Передплатники розбудовують,
а післяплатники руйнують
вільну українську пресу, а в
тому й "НОВІ ДНІ"!
